



לקוטי תורה • פרשת אחרי מות • מאמר 1

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל...

כי ביום הזה יכפר עליכם



הכפרה של יום הכיפורים נובעת מעצמותו של הקב"ה, שאין שום שם יכול לבטא ושום חטא אינו יכול לפגוע בה. התשובה, הנובעת מן המרירות שבנקודה הפנימית ביותר שבלב, מגיעה אל ה"צור" שמעל לאש האוכלה של הבריאה, ומכה אור חדש אפילו במקום שבו התורה והמצוות לא הועילו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית



/likuteitorah.com/he/likutei-torah/acharei/1

הנקודה

הכפרה של יום הכיפורים נובעת מעצמותו של הקב"ה, שאין שום שם יכול לבטא ושום חטא אינו יכול לפגוע בה. התשובה, הנובעת מן המרידות שבנקודה הפנימית ביותר שבלב, מגיעה אל ה"צור" שמעל לאש האוכלה של הבריאה, ומכה אור חדש אפילו במקום שבו התורה והמצוות לא הועילו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע הפסוק של יום הכיפורים אומר "יכפר" בלי לנקוב בשם ה'. התשובה, שהיא עניינו של היום, היא חזרת הנשמה למקורה באור אין סוף. מדוע, אם כן, היא ירדה? משום שהקב"ה הוא "אש אוכלת": כמו להבה, דיבורו הבורא מסתלק בטבעו כלפי מעלה, ורק כשהוא נאחז בחומר בעירה הוא מאיר למטה. התורה והמצוות, שכללותן תפילה, תורה וצדקה, המקבילות למחשבה, דיבור ומעשה, הן הפתילה והעצים שמחזיקים את האור ומקיימים את העולמות; אך הן מחזיקות אותו רק באמצעות ביטול הרצון של האדם. החטא הוא ההפך מכך, "אש זרה" המשליכה את הנשמה הרחק מה'. אצל מי שאורו כבה, התשובה היא התרופה: מרידות שמגיעה לנקודת הלב, למעלה מהמקום והזמן, עולה אל הצור העליון, המקור הנעלם של האש, כשם שצור מצית אש חדשה כשהאש הקודמת כבתה. בחינה זו, עצמותו של הקב"ה שלמעלה מכל שם ומכל עולם, אינה נפגעת מן החטא, ולכן הפסוק אינו נוקב בשם: הכפרה באה משם.

מבנה

- | | | |
|---|-------------------------------------|--------|
| 1 | השאלה ומשמעות התשובה | 2-11 |
| מדוע נאמר "יכפר" בלי שם? תשובה היא שיבת הנפש האלקית, שנפחה מפנימיותו של הקב"ה, אל מקורה באור אין סוף. | | |
| 2 | מדוע הנשמה יורדת: האש האוכלת | 7-31 |
| כמו אש, דיבורו של הקב"ה מסתלק למקורו ומאיר רק כשהוא מוחזק בפתילה או בעצים; המצוות הן חומר הבעירה הזה, "כבודו" ולבושו בעולם התחתון, אף שכל העולמות הם כאין וכאפס לפניו. | | |
| 3 | תורה, תפילה וצדקה | 16-81 |
| שלושת העמודים מקבילים ל"כרא, יצר, עשה": מחשבה, דיבור ומעשה. באמצעותם ישראל, כשהם בטלים כמרכבה, ממשיכים את הוי' למטה כדי לחדש את הבריאה בכל יום; כל אחד מהם מחזיק את האור באופן אחר, וכל אחד זקוק לשניים האחרים. | | |
| 4 | התנאי: ביטול הרצון, והיפוכו | 20-171 |
| האש מחזיקה רק כשהיא מכלה את חומר הבעירה שלה: אורו של הקב"ה שורה רק במקום שבו רצונו של האדם בטל, ואז הוא מרים את הנשמה כמו ברוש שנוטה. ההפך מכך הוא האש הזרה של החטא, המשליכה את הנשמה הרחק. | | |
| 5 | התרופה: תשובה ורחמים | 23-211 |
| תשובה בעשרת ימי תשובה פירושה מסירת הרצון ובקשה שרצון ה' ישרה עלינו; ההתבוננות באב הרחמים ובנפילתה הגדולה של הנשמה מעוררת מרידות ההופכת זדונות לזכויות. | | |

מעל לאש האוכלה נמצא הצור העליון, כמו צור שבו האש קיימת בכוח. בעלי תשובה מגיעים אליו באמצעות מרירות שלמעלה מהמקום ומהזמן, כפי שעשה רבי אלעזר בן דורדיא; אנו מתפללים לאתערותא דלעילא שתאפשר זאת.

ביום הכיפורים האור בא מעצמותו של הקב"ה, שאין לה שם והיא למעלה מכל העולמות ומכל חטא; "לפני ה' תטהרו" פירושו לפני הוי', ו"תטהרו" בגימטריה כתר, 620.

תשובה תשובה

השבת הנפש האלקית למקור שממנו נחצבה, ושבו נכללה באור אין סוף לפני ירידתה; עניינה הפנימי הוא הנחת הרצון הפרטי של האדם למען ה'.

אש אוכלה אש אוכלה

האור הבורא של הקב"ה, בחינת שם הוי': כמו אש, הוא נוטה להסתלק כלפי מעלה, ומאיר למטה רק כשהוא נאחז בחומר בעירה — התורה והמצוות — ומכלה אותו, כלומר כאשר רצונו של האדם בטל.

הפתילה והעצים הפתילה והעצים

המצוות כחומר הבעירה המחזיק את אורו של הקב"ה למטה: המחשבה (תפילה) מחזיקה להבה דקה אך קטנה, כמו פתילה; הדיבור והמעשה (תורה וצדקה) מחזיקים להבה גדולה אך גסה, כמו עצים.

מחשבה, דיבור ומעשה מחשבה דיבור ומעשה

שלושת הפעלים "ברא, יצר, עשה" בישעיהו מג, ז, המקבילים לתפילה, לימוד תורה וצדקה — שלושת הדברים שעליהם העולם עומד.

הצור העליון צור עליון

המקור הנעלם של כל המציאות, שלמעלה משם הוי': כמו צור, הוא מחזיק את אש הבריאה בכוח בלבד, ובעלי תשובה יכולים להכות ממנו אור חדש.

אב הרחמים אב הרחמים

רחמיו של הקב"ה שלמעלה מכל שיעור, המצמצמים את אורו האין־סופי במחשבת הבריאה היחידה ומקיימים את העולמות; ההתבוננות בכך מעוררת רחמים על נשמתו הנפולה של האדם.

למעלה מכל שם מאן דלית ליה שם ידיעא

עצמותו של הקב"ה, שאין שום שם, אות ואפילו קוץ של אות מבטאים; היא אינה בבחינת "ממלא" ואף לא בבחינת "סובב" את העולמות. שם אין לחטא אחיזה, ולכן הכפרה באה משם.

השאלה ומשמעות התשובה

1 כי ביום¹ הזה יכפר² עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (רבות תולדות פס"ה גבי שני גדיי עזים^{3,4} טובים⁵ אחרי ספ"ך [סוף פרשה כ'] וספכ"א. אמור ס"פ כ"ז.⁶

"כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם; מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". (מדרש רבה, תולדות, פרק 65, על "שני גדיי עזים טובים"; אחרי, סוף פרק 20 וסוף פרק 21; אמור, סוף פרק 27;

המאמר פותח בויקרא טז, לפסוק על יום הכיפורים: ביום הזה מכפרים על ישראל, והם נטהרים מכל חטאותיהם "לפני ה'". הסוגריים מציינים מקומות במדרש רבה הדורשים את הפסוק, החל ב"שני גדיי עזים טובים" של רבקה. המדרש מכנה אותם טובים לילדיה, משום שבזכותם הם זוכים לכפרה ביום הכיפורים.

שלח לך פי"ו⁷ גבי במאזנים לעלות⁸ שה"ש [שיר השירים] רבה בפסוק כאחלי קדר⁹.^{10,11} ובפסוק אל¹² גנת אגוז. ובפסוק אחות לנו קטנה^{13,14} ובפתיחתא דאיכה בד"ה רבי יצחק פתח תחת אשר לא עבדת¹⁵).

שלח לך, פרק 16, על "במאזנים לעלות"; שיר השירים רבה על הפסוק "כאחלי קדר", על הפסוק "אל גנת אגוז" ועל הפסוק "אחות לנו קטנה"; ובפתיחה (פיסקתא) לאיכה [רבה], בקטע הפותח "רבי יצחק פתח: תחת אשר לא עבדתי".

הרשימה ממשיכה במדרש על "במאזנים לעלות", המלמד שההבלים שישראל עושים במשך השנה כולה נמחלים בחודש תשרי, ובמדרש על שלושה פסוקים משיר השירים. הפסוקים משווים את ישראל, שהתלכלכו בחטאים במשך השנה כולה, ליריעות הנכבסות מחדש ולאגוז המתנקת לאחר שנפל ללכלוך, שכן יום הכיפורים בא ומכפר עליהם. הרשימה מסתיימת בקטע מן הפתיחה לאיכה רבה.

הנה יש להבין מה שכתוב יכפר סתם והל"ל [והוא ליה למימר] יכפר ה' כו'. אך נודע שיום הכיפורים הוא יום התשובה וענין התשובה הוא להשיב נפשו האלהית למקור חוצבה

כעת יש להבין מדוע נאמר "יכפר" סתם, בלי לציין מי מכפר; היה צריך לומר "ה' יכפר" וכו'. אך ידוע שיום הכיפורים הוא יום התשובה, ועניינה של תשובה הוא להשיב את הנפש האלקית למקור מחצבתה,

השאלה היא מדוע הפסוק אומר "יכפר" בלי לציין מי מכפר, בעוד שלכאורה היה צריך לומר "ה' יכפר". התשובה מתחילה במהותו של היום: יום הכיפורים הוא יום התשובה, ותשובה פירושה "שיבה" — השבת הנפש האלקית למקור שממנו נחצבה.

כמו שהיתה קודם השתלשלות וירידת המדרגות לעוה"ז [לעולם הזה] להתלבש בגוף האדם הגשמי שאז היתה כלולה במקורא ושרשא דכל עלמין אור אי"ס [אין סוף] ב"ה.^{16,17}

כפי שהייתה קודם ההשתלשלות וירידת המדרגות לעולם הזה, כדי להתלבש בגופו הגשמי של האדם; שכן אז הייתה כלולה במקור ובשורש של כל העולמות, אור אין סוף ברוך הוא.

לפני שהנפש ירדה דרך המדרגות והתלבשה בגוף גשמי, היא הייתה כלולה במקורה — אור אין סוף. התשובה מכוונת להשיב אותה למצבה המקורי; בהמשך יתבאר כיצד הדבר מסביר מדוע הפסוק אינו מציין מי מכפר.

2 וכמ"ש בזהר¹⁸ על פסוק ויפח באפיו נשמת חיים¹⁹ מאן דנפח מתוכו נפח שמתחלה היה ההבל כלול במקורו ושרשו דהיינו במהותו ועצמותו ממש

כמו שכתוב בזהר על הפסוק "ויפח באפיו נשמת חיים": "מי שנופח, נופח מתוכו". בתחילה הייתה הנשימה כלולה במקורה ובשורשה, כלומר במהותו ובעצמותו ממש,

מקור הנשמה נלמד מפסוק בריאת האדם: "ויפח באפיו נשמת חיים". הוזהר מפרש שמי שנופח, נופח מתוכו — הנשימה באה מעומק הפנימי ביותר של הנופח. כך גם הנשמה, לפני ירידתה, הייתה כלולה במקורה ממש, במהותו ובעצמותו של ה'.

אלא שלאחר ירידתו והשתלשלות המדרגות נשתנה ממהות למהות וירדה להתלבש בגוף האדם בעוה"ז [בעולם הזה] אשר ע"כ [על כן] צריך להשיבה למקורה כשהיתה ולהעלות נפשו לה' להיות דבוקה באלקים חיים שתכלל באור א"ס [אין סוף] ב"ה כבתחלה.

אלא שלאחר ירידתה והשתלשלות המדרגות היא השתנתה ממהות למהות וירדה להתלבש בגוף האדם בעולם הזה. לכן יש להשיבה למקורה כפי שהייתה, ולהעלות את הנפש אל ה', כדי שתדבק באלקים חיים ותיכלל באור אין סוף ברוך הוא, כפי שהייתה בתחילה.

כשנשימה יוצאת מן הנופח, היא נעשית לדבר נפרד ממנו; כך גם הנשמה, בירידתה דרך המדרגות, "השתנתה ממהות למהות" והתלבשה בגוף. עבודת התשובה היא להשיבה, כדי שתדבק באלקים חיים ותיכלל באור אין סוף כפי שהייתה בתחילה.

קטע 2 • 31-7

מדוע הנשמה יורדת: האש האוכלה

3 והנה להבין תכלית וירידת והשתלשלות הנשמה כ"כ [כל כך] שירדה ממקום גבוה מאד למקום נמוך מאד.

כעת, כדי להבין את מטרת ירידת הנשמה והשתלשלותה עד כדי כך, שירדה ממקום גבוה מאוד למקום נמוך מאוד, שאלה חדשה: מדוע היה על הנשמה לרדת כל כך, מן המקום הגבוה ביותר אל המקום הנמוך ביותר? אם מטרת התשובה היא השיבה, יש להסביר לשם מה נדרשה ההתרחקות.

וצריך כמה יגיעות להשיבה כמקודם והלואי תהא השבה מעליותא כי הרבה דרכים בחזקת סכנה²⁰ ח"ו [חס ושלום]²¹ ולמה היתה כזאת מלפניו ית'.

ונדרשות יגיעות רבות כדי להשיבה למצבה הקודם; והלואי שתהיה השיבה בכחינת רווח, שהרי דרכים רבות בחזקת סכנה, חס ושלום. מדוע אפוא בא הדבר מלפניו יתברך?

הירידה כרוכה במחיר ובסיכון: השיבה דורשת מאמץ רב, ואפשר רק לקוות שתתברר כרווח, שכן כל הדרכים בחזקת סכנה. מדוע אפוא הביא ה' את הדבר הזה?

(ועמ"ש מזה בד"ה בשעה שהקדימו²² ישראל נעשה). צריך להבין מ"ש כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא.

(ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה"). יש להבין את הכתוב: "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא".

ההערה בסוגריים מפנה למאמר אחר בלקוטי תורה, השואל אותה שאלה: מדוע הנשמה יורדת לתוך גוף גשמי לשם קיום מעשי של המצוות? כדי להשיב על כך פונה המאמר לפסוק "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא".

פ"י ע"ד [על דרך] משל כשם שהאש אינו מאיר ואינו נתפס להקרא בשם אור ואש כלל עד שנאחז בפתילה או בעצים כי טבע האש להסתלק למעלה לשרשו ויסודו.²³

הביאור, בדרך משל: כשם שהאש אינה מאירה ואינה נתפסת כך שאפשר לקרוא לה כלל בשם "אור" ו"אש", עד שהיא נאחזת בפתילה או בעצים, שכן טבע האש להסתלק כלפי מעלה, אל שורשה ויסודה,

תחילה מובא המשל: האש אינה מאירה בפני עצמה, ואי אפשר אפילו לקרוא לה "אש" עד שהיא נאחזת בפתילה או בעצים, מפני שטבעה לעלות ולשוב אל שורשה ביסוד האש שלמעלה. הלהבה נעשית נראית רק במקום שבו חומר הבעירה מחזיק אותה למטה.

כך הנה דבר ה' שבו שמים נעשו²⁴ וברוח פיו כל צבאם בעשרה מאמרות²⁵ שנברא העולם²⁶ יהי אור וגו' [וגומר].

כך גם דבר ה', שעל ידו "שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם" — עשרת המאמרות שבהם נברא העולם, "יהי אור" וגו',

דבר ה' שבורא את העולם, עשרת המאמרות כגון "יהי אור", שבאמצעותם נעשו השמים וכל צבאם, דומה לאש הזאת.

יהי רקיע^{27,28} וגו' [וגומר]. הלא כה דברי כאש.²⁹ עד"מ [על דרך משל] להיות טבע ובחי' הסתלקות למקורא ושרשא דכולא ומבשרי אחזה³⁰ אלוה

"יהי רקיע" וגו'; "הלא כה דברי כאש". בדרך משל, יש בו טבע ובחינה של הסתלקות אל המקור והשורש של הכול. ו"מבשרי אחזה אלוה":

דברי ירמיהו "הלא כה דברי כאש" מראים שדבר ה' דומה לאש בטבעו: הוא נוטה להסתלק אל המקור והשורש של הכול. דברי איוב "מבשרי אחזה אלוה" מאפשרים ללמוד על האלוקות מתוך האדם, וכך עושה החלק הבא.

כמו עד"מ [על דרך משל] באדם הדבור הוא מיסוד האש³¹ כי יוצא מהבל הלב דרך הקנה והלב הוא עיקר יסוד האש,³² וע"כ [ועל כן] צירופן הן הבל הלב להב.^{33,34}

כמו למשל באדם, הדיבור הוא מיסוד האש, מפני שהוא יוצא מהבל הלב דרך הקנה, והלב הוא עיקר יסוד האש; לכן צירוף אותיותיהם הוא: הבל הלב — להב.

אצל האדם הדיבור בא מיסוד האש: הוא הבל הלב, מקום משכנה של האש, העולה דרך הקנה. המילים "הבל", "הלב" ו"להב" מורכבות מאותן שלוש אותיות.

4 ופרטוי [ופרטות] הנמשל איך הוא למעלה באור א"ס [אין סוף] ב"ה אין די ביאור כאן ומבואר במ"א. והמשכיל יבין.

את פרטי הנמשל, כיצד הוא למעלה באור אין סוף ברוך הוא, אי אפשר לבאר כאן די הצורך; הדברים מבוארים במקום אחר, והמשכיל יבין.

אדמו"ר הזקן אינו מפרט כאן כיצד משל האש חל למעלה, באור אין סוף; הוא מציין שהדבר מבואר במקום אחר, ומשאיר את השאר להבנתו של הקורא המשכיל.

נמצא שאי אפשר להקרא בשם אור ה' ואינו נתפס בשם אור וזיו כלל כ"א [כי אם] ע"י המשכות והשתלשלות המדרגות רבות שיהיה נתפס האור כמו בעשייה גשמיות וכמ"ש כולם בחכמה עשית.³⁵ נמצא שאי אפשר לכנותו בשם "אור ה'", והוא אינו נתפס כלל בשם "אור" ו"זיו", אלא רק באמצעות המשכות והשתלשלות של מדרגות רבות, עד שהאור נעשה נתפס, כמו בעשייה גשמית; וכמו שכתוב: "את כולם עשית בחכמה".

המסקנה היא שאור ה', בדומה לאש, אינו יכול להיתפס ואף לא להיקרא "אור" מצד עצמו; הוא נעשה מורגש רק לאחר שהוא נמשך מטה דרך מדרגות רבות ונאחז בדבר גשמי. הפסוק "את כולם עשית בחכמה" מובא לשם כך: החכמה האלוקית מגיעה עד לעשייתו של העולם הגשמי.

5 והנה נודע מה שכתוב ע"פ לעולם הוי' דברך נצב בשמים³⁶. כי דבר ה' שבו שמים נעשו נצב שם לעולם

והנה ידוע מה שנאמר על הפסוק "לעולם ה', דברך נצב בשמים": דבר ה' שבו נעשו השמים עומד שם לעולם,

המאמר מביא את דברי חז"ל הידועים על הפסוק "לעולם ה', דברך נצב בשמים": אותו דבר עצמו שבו נבראו השמים נשאר בתוכם תמיד.

כי לעולם הוא מהוה מאין ליש [וכן הוא במדרש תהלים³⁷ על פסוק זה וז"ל [וזה לשונן] איזהו דבר הנצב בשמים

מפני שהוא מהוה אותם תמיד מאין ליש. [וכך נאמר גם במדרש תהלים על הפסוק הזה, ואלה דבריו: "איזהו דבר הנצב בשמים?]

הדבר הזה צריך להישאר, משום שהבריאה מתחדשת ללא הרף: ה' מהוה את השמים מאין ליש בכל רגע. הסוגריים המרובעים פותחים את המקור, מדרש תהלים, השואל איזהו הדבר "הנצב בשמים".

אלא אמר הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] על מה השמים עומדים על אותו דבר שאמרתי יהי רקיע בתוך המים³⁸ כו'

אלא אמר הקדוש ברוך הוא: "על מה השמים עומדים? על אותו דבר שאמרתי: "יהי רקיע בתוך המים" וכו';

המדרש משיב שהשמים עומדים על אותו דבר עצמו שה' אמר בשעת הבריאה: "יהי רקיע בתוך המים".

ובאותו הדבר שברא אותן בו הם עומדים לעולם לכך נאמר לעולם דברך³⁹ נצב בשמים עכ"ל [עד כאן לשוננו] המדרש שוחר טוב].

ובאותו הדבר שבו ברא אותם הם עומדים לעולם. לכך נאמר: 'לעולם, דברך ניצב בשמים'. עד כאן לשון מדרש שוחר טוב.

הדבר שבו ברא ה' את השמים הוא שמקיים אותם לעולם, וזהו פירוש הפסוק "דברך ניצב בשמים". הסוגריים המרובעים נסגרים בציון שם המדרש, שוחר טוב.

(ועיין עוד על פסוק זה ברבות וירא פנ"ג [פרק נ"ג] גבי⁴⁰ וה' פקד את שרה.⁴¹ תצוה ר"פ ל"ח⁴² ותוך פרשה הנ"ל⁴³ אמור ר"פ כ"ט.⁴⁴ במדבר פ"ב [פרק ב']⁴⁵ גבי והיה מספר בניי [בני ישראל]).⁴⁶

(ועיינו עוד על הפסוק הזה במדרש רבה: וירא, פרשה נג, על הפסוק "וה' פקד את שרה"; תצוה, תחילת פרשה לח ובהמשך אותה פרשה; אמור, תחילת פרשה כט; במדבר, פרשה ב, על הפסוק "והיה מספר בני ישראל").

הסוגריים מציינים מדרשים נוספים על הפסוק, בבראשית רבה, שמות רבה, ויקרא רבה ובמדבר רבה. ברובם הפסוק עוסק בהבטחות ה', שנאמרו "בשמים" ועומדות עד לקיומן: לשרה, לאהרן ולבניו ולאברהם על צאצאיו.

והנה תחלת בריאת העולמות היה ברצונו ית' מעצמו ומאליו כי חפץ חסד הוא.⁴⁷ אך להיות חיים וקיימים לעולם מאין ליש הוא ע"י מעשה התחתונים דוקא.

והנה, תחילת בריאת העולמות הייתה ברצונו יתברך, מעצמו ומרצונו, כי חפץ חסד הוא. אבל קיומם וחיותם לעולם, מאין ליש, הוא דווקא על ידי מעשי התחתונים,

הבריאה הראשונה נבעה מרצונו של ה' בלבד, "כי חפץ חסד הוא", ולא היה דבר למטה שעורר אותה. אך המשך חיותם וקיומם של העולמות תלוי דווקא במעשי התחתונים.

כמ"ש כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ואין כבוד אלא תורה^{48, 49} שהם דרך כלל רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות ל"ת [לא תעשה]

כמו שנאמר: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו". ואין כבוד אלא תורה, שבכללותה יש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה,

הראיה היא מפסוקו של ישעיהו "ולכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו", ומדברי חז"ל ש"כבוד" פירושו תורה. התורה כוללת בכללותה את תרי"ג המצוות: רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.

שהם הם בחיי כלים להשראת אור ה' ומכון לשבתו שיהיה לו דירה בתחתונים^{50, 51} והם הם כדמיון הפתילה והעצים שבהם נאחז האור שלא יסתלק למעלה ח"ו [חס ושלום]

שהן עצמן בחינת כלים להשראת אור ה', ומקום קבוע לשבתו, כדי שתהיה לו דירה בתחתונים. והן עצמן כמו הפתילה והעצים שבהם נאחז האור, כדי שלא יסתלק למעלה, חס ושלום.

המצוות הן כלים שבהם שורה אור ה', והן עושות לו דירה בתחתונים. במשל האש, הן הפתילה והעצים: הן מחזיקות את האור כדי שלא יסתלק למעלה, כפי טבעו.

(ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] פי נ"ב ומהו הלבוש כו' ע"ש [עיין שם]), כי הנה לאו אורחא דמלכא לאשתעי מילין דהדיוטא.⁵²

(ראו ספר של בינונים [תניא], פרק נ"ב, במילים "ומהו הלבוש" וכו'; עיינו שם.) שכן אין דרכו של מלך לעסוק בדברי הדיוטות.

ההפניה שבסוגריים היא לתניא, פרק נ"ב, במילים "ומהו הלבוש". לאחר מכן מתחיל שלב חדש, בדברי זוהר שאין דרכו של מלך לעסוק בדברי הדיוטות.

פ"י מילין דכדי שאינן מערכו⁵³ והנה כל העולמות עליונים ותחתונים כולם הם מילין דהדיוטא לגבי הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] בכבודו ובעצמו שהוא רם ונשא עליהם רבבות מדרגות עד אין קץ ותכלית וכולא ממש כלא חשיבא קמיה,

כלומר, דברים של מה בכך, שאינם לפי מעמדו. והנה, כל העולמות, העליונים והתחתונים, הם כולם "דברי הדיוטות" ביחס להקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, שהוא רם ונישא מעליהם ברבבות מדרגות, עד אין קץ ותכלית, ו"הכול ממש כלא נחשב לפניו",

"דברי הדיוטות" פירושם דברים של מה בכך, שאינם לפי מעמדו של המלך. ביחס לה' עצמו, כל העולמות, אפילו העליונים ביותר, הם דברים של מה בכך, שכן הוא נישא מעליהם לאין שיעור, והכול נחשב לפניו כאין.

וכמו למשל מלך בשר ודם שיש לו אלף אלפים ורבוא רבבות זהב וכסף ומרבה לספר בענין עפר וחרס את חרסי אדמה שהן ודאי מילין דהדיוטא לגביה.^{54, 55}

כמו, למשל, מלך בשר ודם שיש לו אלף אלפים ורבוא רבבות זהב וכסף, והוא מרבה לדבר על עפר ועל שברי חרס, "שברי חרס בין שברי החרס של הארץ", שהם בוודאי דברי הדיוטות בעיניו.

המשל הוא על מלך בשר ודם שיש לו עושר עצום של זהב וכסף, והוא מרבה לדבר על עפר ועל כלי חרס שבורים. דברים כאלה הם בוודאי מתחת למעמדו.

6 וכן ויותר מכן לאין קץ ותכלית נחשב לגבי הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] לספר בדבר ה' בעשרה מאמרות יהי אור יהי רקיע כו'

כך גם, ואף לאין קץ וללא גבול יותר מזה, נחשב בעיני הקדוש ברוך הוא לדבר את דבר ה' בעשרת המאמרות: "יהי אור", "יהי רקיע" וכו',

כעת מחילים את המשל: מבחינת ה', לדבר את עשרת מאמרות הבריאה הוא דבר נחות ממנו עוד יותר לאין ערוך מאשר דיבור על עפר הנחות בעיני מלך עשיר.

שהן מילין דהדיוטא⁵⁶ יותר מעפר וחרס לגבי הכסף וזהב שהם ג"כ ענינים גשמיים בחיי דומם כמו העפר והחרס ומן העפר נלקחין

שהרי אלה עניינים של אנשים פשוטים, יותר משהעפר והחרסים נחותים ביחס לכסף ולזהב; גם אלה דברים גשמיים, מבחינת הדומם, כמו העפר והחרסים, והם נלקחים מן העפר,

המשל אינו מתאים לגמרי, משום שכסף וזהב הם עצמם דברים גשמיים ודוממים, שנכרים מן האדמה, ולכן יש להם מכנה משותף עם העפר שאליו משווים אותם.

אלא בצרוף את הכסף ובבחון את הזהב נעשו חשוכים מאד ומובדלים הרבה מן העפר עד שאין לעפר ערך עמהם

אלא שרק בזיכוך הכסף ובבחינת הזהב נעשו יקרים מאוד ורחוקים מאוד מן העפר, עד שאין לעפר כל ערך לעומתם.

מה שמבדיל את הכסף והזהב מן העפר הוא רק הזיכוך והבחינה; לאחר מכן הם יקרים ונעלים בהרבה מן העפר, אך הפער ביניהם עדיין מוגבל.

אבל העולמות לגבי הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] ואפילו עולמות עליונים וג"ע [וגן עדן] העליון אין ערוך אליו כלל ולית מחשבה תפיסא ביה⁵⁷ כלל ומאפס ותהו נחשבו לו⁵⁸

אבל העולמות, ביחס להקדוש ברוך הוא, ואפילו העולמות העליונים וגן עדן העליון, אינם בערך אליו כלל; "אין מחשבה תפיסה בו" כלל, ו"מאפס ותהו נחשבו לו".

אין כל השוואה בין ה' לבין העולמות, אפילו הגבוהים שבהם וגן עדן העליון. כפי שנאמר בתיקוני זוהר, שום מחשבה אינה יכולה להשיג אותו, וכפי שנאמר בישעיהו, הכול נחשב בעיניו לאין ואפס.

[ועיין מענין הדיוט במא"א [במאורי אור] אות⁵⁹ ה' ס"ל [סבירא ליה / סבירא להו] ובזח"ג [ובזהר חלק ג] תצא דרע"ו⁶⁰ א'), אלא כל מה שברא הקב"ה [הקדוש ברוך הוא]⁶¹ לא ברא אלא לכבודו⁶²

[ועיינו בעניין "הדיוט" במאורי אור, אות ה', סעיף ל', ובזהר חלק ג', תצא, רע"ו ע"א]. אלא שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא, לא ברא אלא לכבודו.

ההערה שבסוגריים מפנה לשני מקורות העוסקים במונח "הדיוט": לקסיקון הקבלה מאורי אור ולוזהר. לאחר מכן באה התשובה העקרונית: ה' ברא את הכול רק לכבודו.

ולכן אומרים המלאכים קדוש⁶³ וגוי' [וגומר] מלא כל הארץ כבודו לפי שאצלם הוא באמת קדוש ומובדל לאין קץ ותכלית רם ומתנשא מימות עולם כי אתה הוא קודם⁶⁴ שנברא העולם ואתה הוא כו'.

ולכן אומרים המלאכים: "קדוש" וגוי, "מלא כל הארץ כבודו", מפני שמבחינתם הוא אכן קדוש ומובדל לאין קץ וללא גבול, רם ונישא מימות עולם; כי "אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא" וכו'.

לכן המלאכים מכריזים הן "קדוש" והן "מלא כל הארץ כבודו". מבחינתם ה' מובדל לחלוטין ואינו משתנה בעקבות הבריאה, כפי שנאמר בתפילה: "אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא" לאחר שנברא.

7 ואני ה' לא שנית⁶⁵ כתיב אלא מלא כל הארץ התחתונה דוקא כבודו פי' לבושו. דר' [דרבין] יוחנן קרי למאני מכבדותא⁶⁶ ששם נתלבש במעשה המצות וקיום התורה וגם התורה היא חכמתו ורצונו ית' שהוא כבודו.

ונאמר: "אני ה' לא השתנית". אלא "כל הארץ", הארץ התחתונה דווקא, "מלאה כבודו" — כלומר, לבושו; שהרי רבי יוחנן קרא לבגדיו "מכבדותיי". שם הוא מתלבש בקיום המצוות ובקיום התורה. גם התורה היא חכמתו ורצונו יתברך, שהם כבודו.

ה' אינו משתנה בעקבות הבריאה, כפי שנאמר במלאכי, ולכן "כבודו" אינו יכול לומר שהוא עצמו ממלא את הארץ. כבוד פירושו לבושו, כפי שרבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדותיי": ה' "מתלבש" במצוות שמקיימים בעולם התחתון, וגם בתורה, שהיא חכמתו ורצונו.

דהיינו הוד מעטה לבושו הוא מלא כל הארץ וכבוד הוא גימטריא לייב⁶⁷ נתיבות חכמה⁶⁸ הם הילוכים והשתלשלות חכמה עילאה בהשתלשלות העולמות למטה מטה עד

כלומר, "הוד מעטה לבושו" ממלא את הארץ כולה. למילה "כבוד" יש ערך מספרי של 32, כמניין נתיבות החכמה. נתיבות אלה הן הדרכים וההשתלשלות של חכמה עילאה במסגרת השתלשלות העולמות, למטה ולמטה, עד

למילה "כבוד" יש ערך מספרי של $32 = (4+6+2+20)$, כמניין שלושים ושתיים נתיבות החכמה. אלה הדרכים שבהן חכמה עילאה יורדת, שלב אחר שלב, דרך העולמות.

שנתלבשה בתורה שבעל פה ובעולם הזה יש נתיבות הרבה שנתלבש בסדר זרעים ויש הרבה בסדר מועד וכו': (ועמ"ש סד"ה ושמתי כדכד⁶⁹ גבי וכל גבולך):

שהיא התלבשה בתורה שבעל פה ובעולם הזה. יש נתיבות רבות שהתלבשו בסדר זרעים, ורבות בסדר מועד, וכן הלאה. (ועיין במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ושמתי כדכד", בעניין "וכל גבולך").

החכמה היורדת מתלבשת לבסוף בתורה שבעל פה ובעולם הזה, ויש נתיבות רבות בכל אחד מסדרי המשנה, כגון זרעים ומועד. הסוגריים מפנים למאמר אחר בלקוטי תורה, להרחבה בעניין זה.

תורה, תפילה וצדקה

8 ב והנה כלל כל התורה ומצות⁷⁰ הם ג' מדרגות שהם תורה ותפילה וצדקה וכדתנן על שלשה דברים העולם עומד על התורה

ב. והנה, התורה והמצוות בכללותן נחלקות לשלוש מדרגות: תורה, תפילה וצדקה, וכפי ששנינו במשנה: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה,

סעיף ב' מתחיל כאן. אפשר לכלול את התורה והמצוות בשלושה תחומים: לימוד תורה, תפילה וצדקה, המקבילים לשלושת ה"עמודים" שעליהם העולם עומד במשנה.

ועל העבודה ועל גמילות חסדים,⁷¹ כי תפלה היא במקום עבודת הקרבנות וגמילות חסדים היינו צדקה. על העבודה ועל גמילות חסדים". שכן התפילה היא במקום עבודת הקרבנות, וגמילות חסדים היא צדקה.

"העבודה" שבמשנה היא התפילה, שבאה במקום הקרבנות בבית המקדש, ו"גמילות חסדים" היא צדקה.

9 וכנגד ג' דברים אלו כתיב בראתיו יצרתיו אף עשיתיו^{72,73} שהם מחשבה דבור ומעשה. בראתיו היא כחי' מחשבה שהיא בחינת בריאה יש מאין והיא נגד התפלה שהיא עבודה שכלב זו הכוונה במחשבה ברעותא דליבא.^{74,75}

וכנגד שלושת הדברים האלה נאמר: "בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו" — שהם מחשבה, דיבור ומעשה. "בראתיו" הוא בחינת מחשבה, שהיא בחינת בריאה יש מאין, והוא כנגד התפילה, שהיא "עבודה שכלב": הכוונה שבמחשבה, ברעותא דליבא — ברצון הלב.

שלושת הפעלים שבישעיהו, "בראתיו, יצרתיו, עשיתיו", מקבילים למחשבה, דיבור ומעשה, וגם לשלושת העמודים. "בראתיו" — בריאה יש מאין — מקביל למחשבה, ולכן הוא כנגד התפילה, שעיקרה כוונת הלב.

כמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה⁷⁶ ודבור התפלה הוא רק שיהיה הקול מעורר הכוונה⁷⁷ לכן היא במקום הקרבנות⁷⁸ ועבודת הקרבנות היתה תלויה בכהנא בעובדא וברעותא דליבא כנוצר בזהר.⁷⁹

כמאמר חז"ל: "תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה"; ודיבור התפילה נועד רק לכך שהקול יעורר את הכוונה. לכן התפילה היא במקום הקרבנות, ועבודת הקרבנות הייתה תלויה בכוהן, במעשה וברעותא דליבא — ברצון הלב, כנוצר בזהר.

תפילה ללא כוונה היא חסרת חיות, ודיבור התפילה נועד רק לעורר את הכוונה. לכן התפילה באה במקום הקרבנות, שגם בהם הייתה העבודה תלויה במעשה הכוהן וברצון לבו.

10 והיינו שתהיה כוונתו ומחשבתו דבוקה בה' להיות מרכבה אליו ית' ולמסור נפשו ורצונו לה' ית' להיות לו

כלומר, שמחשבתו וכוונתו יהיו דבוקות בה', כדי להיות מרכבה אליו יתברך, ולמסור את נפשו ואת רצונו לה' יתברך, כך שיהיה לו

כוונת התפילה מוגדרת כך: מחשבתו של האדם תהיה דבוקה בה', כדי להיות "מרכבה" אליו, נתון כולו לרשותו, ולמסור לו את נפשו ואת רצונו.

רק רצון אחד ולב אחד לאביו שבשמים שלא להפרד מיחודו ואחדותו ית' ע"י סור מרע ועשה טוב⁸⁰ דהיינו כד אתכפייא סט"א [סטרא אחרא] אזי יאיר עליו אור ה' על נפשו.

רצון אחד בלבד ולב אחד לאביו שבשמים, כדי שלא להפרד מייחודו ומאחדותו יתברך, באמצעות "סור מרע ועשה טוב"; כלומר, כאשר הסטרא אחרא נכנעת, אור ה' מאיר עליו, על נפשו.

המטרה היא רצון אחד ולב אחד המכוונים לאביו שבשמים, בלי להיפרד מאחדותו. הדבר מושג באמצעות התרחקות מן הרע ועשיית הטוב; כאשר הסטרא אחרא נכנעת, אור ה' מאיר על הנפש.

11 ועד"ז [ועל דרך זה] תקנו ברכות השחר בא"י [ברוך אתה ה'] אלהינו מלך העולם כי אנו מבקשים שימשך בחי' הוי' להוות העולמות שלא יופסק חיותם וקיומם

ברוח זו תיקנו את ברכות השחר: "ברוך אתה, הוי' אלקינו מלך העולם". אנו מבקשים שימשך למטה מבחינת הוי', כדי להוות את העולמות ושחיותם וקיומם לא ייפסקו.

את נוסח הברכה, "ברוך אתה, הוי' אלקינו מלך העולם", קוראים כבקשה. "ברוך" פירושו שימשך שפע: אנו מבקשים שמדרגת הוי', השם שמהווה את הכול, תוסיף להעניק לעולמות חיות, כדי שחיותם לא תיפסק.

ולא יסתלק למעלה כטבע האש ח"ו [חס ושלום] ולהיות בחי' אלהינו שנהיה בטלים אליו בחי' מרכבה^{81,82} אליו ית' עד שיקרא שמו עלינו

ושלא יסתלק האור למעלה, כטבע האש, חס ושלום; וכן שתהיה כחינת "אלקינו" — שנהיה בטלים אליו, ככחינת מרכבה לו יתברך, עד ששמו ייקרא עלינו,

אילו היה האור האלקי נשאר לנפשו, היה מסתלק למעלה כאש. בבקשה "אלקינו" אנו מבקשים להיות בטלים אליו כמרכבה, כך ששמו ייקרא עלינו.

שהוא אלהינו כמ"ש אלהי אברהם על שם שהוא בחי' מרכבה⁸³ ולא להיות דבר יש ונפרד בפ"ע [בפני עצמו] רק מלך העולם פי' מה

כלומר, שהוא יהיה "אלקינו", כמו שנאמר "אלקי אברהם", מפני שאברהם היה בבחינת מרכבה; ולא שנהיה דבר בעל מציאות נפרדת בפני עצמו. אלא "מלך העולם" — כלומר, העובדה

הוא נקרא "אלקי אברהם" משום שאברהם היה לו למרכבה, ולא הייתה לו מציאות נפרדת משל עצמו. "מלך העולם" מציין יחס אחר, שאותו מסביר החלק הבא.

שהוא מהוה ומחיה העולמות להיות יש ונפרד בפ"ע [בפני עצמו] הוא מפני היותו מלך שמו נקרא ואין מלך בלא עם^{84.85} מלשון עוממות דברים זרים ונפרדים שאם

שהוא מהוה את העולמות ומחיה אותם כך שיהיו בעלי מציאות נפרדת בפני עצמם, היא מפני שהוא מלך, "שמו נקרא מלך"; ואין מלך בלא עם, מלשון "עוממות" — דברים זרים ונפרדים. שכן אילו

העולמות קיימים וחשים נפרדים מה' מפני שהוא מלך; מלך זקוק לעם, מילה שהמאמר קושר ל"עוממות" — דברים עמומים או מרוחקים. המלכות מניחה שיש נתינים הנפרדים מן המלך וזרים לו.

יהי' [יהיה] לאדם הרבה בנים אין נקרא שמו מלך עליהם כמ"ש במ"א.⁸⁶ משא"כ ישראל נקראים בנים למקום^{87.88} ברא כרעא דאבוה⁸⁹ שהרגל בטלה אצל הראש כמ"ש במ"א.

יש לאדם בנים רבים, אין הוא נקרא מלך עליהם, כפי שמבואר במקום אחר. אבל ישראל נקראים בנים למקום; "ברא כרעא דאבוה" — הבן הוא רגלו של אביו, שהרי הרגל בטלה לראש, כפי שמבואר במקום אחר.

אב לבנים רבים אינו נחשב למלך עליהם, משום שאינם נפרדים ממנו. ישראל הם בניו של הקב"ה, "הבן הוא כרגל אביו": כשם שהרגל בטלה לראש, כך ישראל בטלים לה; ואילו היחס של "מלך" שייך לעולם.

12 והנה כל חיות וקיום העולמות והתהוותם מאין ליש תמיד תלוי במה שאנחנו ממשיכים עלינו אלהותו ית' להיות בטלים אליו כי הנשמות המה פנימית העולמות.

והנה, כל החיות והקיום של העולמות, וכן התהוותם המתמדת מאין ליש, תלויים בכך שאנו ממשיכים עלינו את אלקותו ית', כדי שנהיה בטלים אליו; שכן הנשמות הן הפנימיות של העולמות.

קיומם המתמיד של העולמות תלוי בכך שישאל ממשיכים עליהם אלקות באמצעות הביטול שלהם, משום שהנשמות הן הליבה הפנימית של העולמות.

כמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] כשם שא"א [שאי אפשר] לעולם⁹⁰ בלא רוחות כך א"א [אי אפשר] לעולם בלי ישראל שישראל הם קיום ומעמד כל העולמות

כמאמר חז"ל: "כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל"; שכן ישראל הם קיומם ומשענתם של כל העולמות.

בגמרא נאמר שכשם שהעולם אינו יכול להתקיים בלי הרוחות, כך אינו יכול להתקיים בלי ישראל. ישראל הם המשענת שעליה עומדים כל העולמות.

(ועמ"ש מזה בד"ה ויאמר משה אכלוהו היום),⁹¹ והוא כמשל חיי הגוף שתלויים בפנימיות נפש החיונית שאם יש איזה מאורע בנפשו החיונית גם כל גופו נהפך לחולה.

(ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ויאמר משה אכלוהו היום"). הדבר דומה לחיי הגוף, התלויים בפנימיותה של הנפש החיונית: אם מתרחש דבר־מה בנפש החיונית, גם כל הגוף נעשה חולה.

ההערה שבסוגריים מפנה למאמר בתורה אור העוסק באמירה זו. המשל הוא שהגוף חי באמצעות הנפש החיונית שבתוכו; לכן, כאשר קורה דבר־מה לנפש, כל הגוף נעשה חולה.

לכן אומרים בא"י [ברוך אתה ה'] אלהינו מלך העולם פ"י שיבורך ויומשך להיות שם הוי' להוות כל הנמצאים ע"י שיהי' [שיהיה] לנו בבחי' אלהינו

לכן אנו אומרים: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם". פירוש הדבר הוא ששם הוי' יתברך ויימשך כדי להוות את כל הנמצאים, על ידי שיהיה לנו בבחינת "אלקינו";

זהו פירוש נוסח הברכה: הוי' "מתברך" ונמשך כדי להוות את כל הנמצאים, באמצעות היותו "אלקינו", על ידי ביטולם של ישראל אליו.

ואזי יהי' [יהיה] מלך העולם, ותיקנו לומר כן בכל שחר להיות כי מחדש בטובו⁹² בכל יום תמיד מעשה בראשית ומהווה אותם ליש מאין המוחלט.

ואז יהיה "מלך העולם". תיקנו לומר כך בכל בוקר, משום ש"בטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", והוא מהווה אותם ליש מאין המוחלט.

כך נעשה "מלך העולם". אומרים את הברכות בכל בוקר משום שהבריאה מתחדשת מדי יום, כפי שנאמר בתפילת שחרית: "בטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית".

אך אין נמצא משל כמוהו ודוגמתו למטה כלל להראות בחוש רק אפס קצהו שבכל יום מאיר מחשך הלילה וכבריינו של עולם⁹³ ברישא חשוכא והדר נהורא.

אך אין כלל למטה משל או דוגמה הדומים לכך, שיוכלו להמחיש זאת בחוש, מלבד רמז קל שבקלים: בכל יום נעשה אור מתוך חשכת הלילה, בדומה לבריאת העולם, שבה "תחילה חושך ואחר כך אור".

אין בעולמנו דבר שממחיש באמת התהוות יש מאין; הרמז הקל לכך הוא הופעת האור מדי יום מתוך חשכת הלילה. הדבר חוזר על סדר הבריאה, שבה היה תחילה חושך ואחר כך אור.

13 והרי הוא כמו יש מאין. ולכן בראש השנה אומרים זה היום תחלת מעשיך⁹⁴ זכרון ליום ראשון.

והרי זה כמו יש מאין. לכן בראש השנה אומרים: "יום זה הוא תחילת מעשיך, זיכרון ליום הראשון".

הזריחה בכל יום היא מעין "יש מאין". מאותה סיבה תפילת ראש השנה מכנה את היום "תחילת מעשיך", כאילו העולם נברא מחדש.

כי בראש השנה נברא העולם⁹⁵ ותמיד בכל שנה חוזר הדבר לקדמותו. יצרתיו הוא בחי' הדבור שעושה צורה לאותיות המחשבה ואין אותיות הדבור יש מאין כמו אותיות המחשבה

כי בראש השנה נברא העולם, ובכל שנה ושנה חוזר תמיד למצבו הראשוני. "עיצבתי אותו" היא כחינת הדיבור, שנותן צורה לאותיות המחשבה; ואותיות הדיבור אינן יש מאין כמו אותיות המחשבה,

העולם נברא בראש השנה, ובכל שנה הוא חוזר לאותה נקודת התחלה. המאמר עובר כעת לפועל השני, "עיצבתי אותו", המקביל לדיבור: הדיבור רק נותן צורה לאותיות שכבר קיימות במחשבה.

כי כבר היו אותן האותיות בתוך המחשבה ואינם אלא בחי' צורה והתגלות לאותיות המחשבה שהוא כמין חומר לצורה זו והוא נגד התורה שעיקר מצותה בדיבור.⁹⁶

שהרי אותן אותיות כבר היו בתוך המחשבה, והן אינן אלא כחינת צורה וגילוי של אותיות המחשבה, שהן מעין חומר לצורה זו. הדבר מקביל לתורה, שעיקר מצותה הוא בדיבור.

המחשבה היא כמו חומר גלם, והדיבור הוא צורתו וגילוי; לכן הדיבור הוא יצירה, ולא בריאה יש מאין. הדבר מקביל ללימוד תורה, שמצוותו מתקיימת בעיקר באמירת המילים.

14 וכמי' ששננתם לבניך⁹⁷ ודברת בם. וכתוב והגית בו יומם ולילה⁹⁸ וקיי' [וקיימא לן] דהרהור לאו

כדיבור דמי ואין יוצא ידי חובתו בהרהור בלבד.⁹⁹

כפי שנאמר: "ושננתם לבניך ודברת בם", וכן נאמר: "והגית בו יומם ולילה"; וההלכה היא שהרהור אינו כדיבור, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהרהור בלבד.

לימוד התורה מקביל לדיבור: הפסוקים מצווים לדבר ולהגות בדברי התורה, וההלכה היא שהרהור אינו כדיבור, ולכן אין אדם יוצא ידי חובת לימוד התורה במחשבה בלבד.

והגם שמעלת התורה עולה למעלה מעלה על מעלת התפלה. כמו שאמרו רז"ל [רבנותינו זכרונם לברכה] ותלמוד תורה כנגד כולם.^{100, 101}

ואף שמעלת התורה עולה מעלה מעלה על מעלת התפילה, כפי שאמרו חז"ל: "ותלמוד תורה כנגד כולם",

כאן מתעוררת שאלה, שהרי התורה נעלית בהרבה מן התפילה; המשנה אומרת שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות. מדוע, אם כן, הוא קשור לדיבור, הנמוך מן המחשבה?

אך אדרבה לפי שמעלתה במקורה היא ברום המעלות ברצון העליון ב"ה הנקי סתימא דכל סתימין אי אפשר לקבל אורה בבחי' גילוי עד

אדרבה, דווקא משום שמעלתה במקורה היא ברום המעלות, ברצון העליון, ברוך הוא, הנקרא "סתימא דכל סתימין" — אי אפשר לקבל את אורה בגילוי עד

התשובה הופכת את כיוון השאלה: דווקא מפני שמקורה של התורה נעלה כל כך, ברצון העליון, הנקרא בזוהר "סתימא דכל סתימין" — הנסתר מכל הנסתרים — אין אורה יכול להתגלות בלי לרדת למטה.

שתרד למטה ותתלבש בגשמיות עולם הזה הקל קול יעקב¹⁰² בהבל פיהם שבהם יתלבש אור ה' הגנוז בתורתו ומאיר בבחי' גילוי להחיות כל העולמות עליונים ותחתונים.

שהיא יורדת למטה ומתלבשת בגשמיות העולם הזה: "הקל קול יעקב", בהבל פיהם, שבו מתלבש אור ה' הגנוז בתורתו; אז הוא מאיר בגילוי ומחיה את כל העולמות העליונים והתחתונים.

אור התורה מתגלה רק כשהוא מתלבש בהבל הפה הגשמי שבדיבור, ב"קול יעקב" שבפיות ישראל. אז האור האלוקי הגנוז בתורה מאיר בגילוי ומחיה את כל העולמות.

וכידוע ליודעי חן שכל דבר עליון מאד אינו בא לידי גילוי אורו אלא למטה בסוף מעשה כנ"ל. אף עשיתיו כנגד מעשה הצדקה.¹⁰³

וכידוע ליודעי ח"ן, כל דבר נעלה מאוד אינו בא לידי גילוי אורו אלא למטה, בסוף המעשה, כנזכר לעיל. "אף עשיתיו" מכוון כנגד מעשה הצדקה.

זהו עיקרון קבלי: ככל שדבר נעלה יותר, כך עליו לרדת למטה כדי שאורו יתגלה, ב"סוף המעשה". הפועל השלישי, "עשיתיו", מכוון כנגד מעשה הצדקה.

15 והנה בג' דברים אלו אנו ממשיכין עלינו אור ה' להיות האור נאחז כמו ע"ד [על דרך] משל בפתילה או בעצים

כעת, באמצעות שלושת הדברים הללו אנו ממשיכים על עצמנו את אור ה', כך שהאור נאחז, כמו למשל בפתילה או בעצים.

באמצעות תורה, תפילה וצדקה אנו ממשיכים על עצמנו את אור ה'; בדימוי האש, הם הדברים שבהם נתפסת הלהבה.

וכמו שאנו רואים שאור הנאחז בעצים נעשה אור הרכה במאד מאד אבל הוא גס ועב.

וכפי שאנו רואים, האור הנאחז בעצים נעשה אור גדול מאוד, אבל הוא גס ועב;

שני סוגי דלק נותנים שני סוגי להבה. העצים יוצרים להבה גדולה, אך גסה וכבדה.

16 והנאחז בפתילה הוא אור מועט אבל הוא דק. ככה ענין התאחזות אור ה' במחשבה הוא אור מועט שאין פעולתו בהתגלות כל כך להחיות העולמות

ומה שנתפס בפתילה הוא אור קטן, אך זך. כך גם אחיזת אור ה' במחשבה היא אור קטן, שהשפעתו בהחייאת העולמות אינה מתגלה כל כך.

הפתילה מחזיקה להבה קטנה אך זכה. כך גם אור ה' הנתפס במחשבה, כמו בתפילה, הוא אור מעודן, אך השפעתו הגלויה על העולמות קטנה.

כמו פעולת המעשה ודבור בתלמוד תורה דעקימת שפתיו^{104, 105} הוי מעשה, וכמו שאמר הכתוב היום לעשותם¹⁰⁶ כתיב

כמו השפעת המעשה, ודיבור בלימוד התורה, שהרי עקימת שפתיים נחשבת מעשה; וכמו שכתוב בפסוק: "היום לעשותם".

למעשה יש השפעה גלויה גדולה יותר, וגם דיבור בלימוד התורה נחשב מעשה, שכן הגמרא קובעת שעקימת שפתיים היא מעשה. הפסוק "היום לעשותם" מדגיש שהעולם הזה הוא המקום שבו מקיימים ועושים.

כי זה כל האדם¹⁰⁷ ותכלית ירידת נשמתו לעוה"ז [לעולם הזה] להמשיך אור ה' בבחי' גילוי מרום המעלות עד סוף המעשה.

"כי זה כל האדם", וזו תכלית ירידת נשמתו לעולם הזה: להמשיך את אור ה' באופן גלוי, מרום המעלות ועד סוף המעשה.

תכלית האדם כולו וירידת נשמתו היא להמשיך את אור ה' בגלוי, מן המדרגה הגבוהה ביותר ועד למדרגה הנמוכה ביותר, העשייה הגשמית.

אבל השראת אור ה' במחשבה היא רוחנית דקה מרוחניות הנמשך ונתפשט למטה בבחי' המעשה, [ועד"ז] [ועל דרך זה] בודקין את החמץ¹⁰⁸ היש והגסות לאור הנר דוקא שהבירור הוא במחשבה ועמ"ש ע"פ ובבואה¹⁰⁹ כו'

אבל השראת אור ה' במחשבה היא רוחניות דקה יותר מן הרוחניות הנמשכת ומתפשטת למטה בבחינת המעשה. [בדומה לכך בודקים את החמץ — את תחושת הישות והגסות — דווקא לאור הנר, מפני שהבירור הוא במחשבה; וראו מה שנכתב על הפסוק "ובבואה" וכו',

האור שבמחשבה הוא רוחניות דקה יותר. התוספת שבסוגריים המרובעים מביאה הקבלה הלכתית: את החמץ, המסמל אגו וגסות, בודקים לאור נר קטן, מפני שהבירור בין טוב לרע נעשה במחשבה; מובא כאן מאמר מתורה אור.

אמר עם הספר¹¹⁰ כו', אלא שבבחינת המעשה והדבור התפשטות האור הוא הרבה וניכר פעולותיו, וכמו שאנו רואים ברוחניות האדם בנפש החיוניות שפעולת המחשבה שבראש אינה כ"כ [כל כך]

"אמר עם הספר" וכו', אלא שבבחינת המעשה והדיבור התפשטות האור גדולה, ופעולותיו ניכרות. וכך אנו רואים גם ברוחניות האדם, בנפש החיונית: פעילות המחשבה שבראש אינה גדולה כל כך

במעשה ובדיבור האור מתפשט בהיקף רחב, והשפעתו ניכרת. כך גם באדם: החשיבה שבראש פחות נראית לעין מפעולת הרגליים.

כמו פעולת הרגלים שהם מנענעים את כל הגוף ומוליכים ממקום למקום אעפ"כ [אף על פי כן] הראש הוא העיקר חיותו שבו תלוי כל חיות נפש האדם אלא ששניהם צריכים זה לזה. כך הענין בתורה ותפלה וצדקה שכולם צריכים זה לזה:

כפעולת הרגליים, המניעות את כל הגוף ומוליכות אותו ממקום למקום. ואף על פי כן, הראש הוא עיקר החיות שלו, וכל חיות נפש האדם תלויה בו; אלא ששניהם זקוקים זה לזה. כך גם בתורה, בתפילה ובצדקה: כולן זקוקות זו לזו.

הרגליים מניעות את כל הגוף, ובכל זאת הראש הוא מקור החיות שבו תלוי הכול, וכל אחד מהם זקוק לאחר. כך גם התורה, התפילה והצדקה זקוקות זו לזו.

קטע 4 • 17-20

התנאי: ביטול הרצון, והיפוכו

17 ג והנה לתוספת ביאור הכתוב כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא צריך להזכיר כי כשם שהאש אינו נתפס

ונאחז היטב בפתילה או בעצים להאיר על הארץ כ"א [כי אם] כשהוא אש אוכלה

3. כעת, כדי לבאר ביתר פירוט את הפסוק "כי ה' אלקיך אש אוכלה", עלינו להזכיר שכשם שהאש אינה נתפסת ונאחזת היטב בפתילה או בעצים כדי להאיר על הארץ, אלא כשהיא אש אוכלה,

סעיף ג' מרחיב את הביאור בפסוק "ה' הוא אש אוכלה". הלהבה נאחזת היטב ומאירה רק כשהיא מכלה את חומר הבעירה שלה.

דהיינו כשהיא אוכלת מה שמאחזין בה שהפתילה או העצים יהיו נוחין ומוכשרין להתאכל ולכלות בה כך אין אור ה' נאחז יפה ושורה בנפש

כלומר, כשהיא אוכלת את מה שמחזיק אותה, כך שהפתילה או העצים מתמסרים ומתאימים להתכלות ולהיכלות בה, כך גם אור ה' אינו נאחז היטב ואינו שורה בנפש האדם

חומר הבעירה צריך להיות מתמסר ומתאים להתכלות. כך גם אור ה' שורה באדם ביציבות רק בתנאי מסוים, שיוסבר בחלק הבא.

האדם באחד מג' דברים אלו כי אם בביטול רצון וכלות הנפש אליו ית' כי רוח אייתי רוח¹¹¹ ואמשיך רוח.

באמצעות אחד משלושת הדברים האלה, אלא בביטול הרצון ובכלות הנפש אליו ית'; כי רוח מביאה רוח וממשיכה רוח.

התורה, התפילה והצדקה מושכות את אור ה' רק כאשר האדם מבטל את רצונו שלו וכוסף לה' עד כלות הנפש. כפי שאומר הזוהר, רוח מלמטה מביאה וממשיכה רוח מלמעלה.

18 ולכן תלוי המשכת אור ה' ע"י התורה והמצוות בישראל כמ"ש ויקם עדות ביעקב¹¹² ותורה שם בישראל
לכן המשכת אור ה' באמצעות התורה והמצוות תלויה בישראל, כפי שנאמר: "הקים עדות ביעקב, ותורה שם בישראל";

משום כך המשכת אור ה' באמצעות התורה והמצוות תלויה בישראל, כפי שנאמר בפסוק שהתורה ניתנה "ביעקב" ו"בישראל".

כי יעקב וישראל הוא בחי' אתכפיא ואתהפכא שבזה תלוי המשכת אור ה' ע"י התורה והמצוות משא"כ בלא ביטול רצון אין יכולת להמשיך ועמ"ש ע"פ הבאים ישרש.^{113, 114}

כי יעקב וישראל הם בחינות של אתכפיא ואתהפכא, שבהן תלויה המשכת אור ה' באמצעות התורה והמצוות; ואילו בלי ביטול הרצון אין יכולת להמשיך את האור. וראו מה שנכתב על הפסוק "כימים הבאים יכה יעקב שורש".

יעקב וישראל מציינים שני שלבים בעבודת ה': הכנעת הנפש הבהמית ואתהפכותה. בלי ויתור על הרצון האישי אי אפשר להמשיך את האור; מובא כאן לעיון מאמר בתורה אור בנושא.

19 והנה ע"י ג' דברים אלו שאנו ממשיכין בהם אור ה' אף שנתלבש בדברים גשמיים שכל אנושי על זה נאמר אני כבדוש רענן¹¹⁵ פ"י ברוש הוא ארו דק שיכולין לכוף ראשו לעיקרו ואח"כ [ואחר כך] כשחוזר לקדמותו

כעת, באמצעות שלושת הדברים הללו, שעל ידם אנו ממשיכים את אור ה' אף שהוא מתלבש בדברים גשמיים ובשכל אנושי, נאמר: "אני כבדוש רענן". כלומר, "ברוש" הוא ארו דק שאפשר לכוף את ראשו עד לבסיסו, ולאחר מכן, כשהוא חוזר למצבו הקודם,

ה' אומר: "אני כבדוש רענן". ברוש הוא עץ דק שאפשר לכוף את ראשו עד לבסיסו; כשהוא מזדקף בחזרה, הוא מרים את מה שהונח עליו.

הנה הוא מעלה את הדבר הניתן עליו כשהיה בכפיפתו לגבהו למעלה מאד, [וכענין הנמצא בספרים במעשה דיואב¹¹⁶ ברכת בני עמון], כך אמר הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] אני הוא

הוא מרים את הדבר שהונח עליו כשהיה כפוף, לגובהו, גבוה מאוד [כמו בסיפור המסופר בספרים על המאורע של יואב ברכת בני עמון]. כך אמר הקדוש ברוך הוא: אני הוא

העץ המזדקף מרים את המטען שלו לגובה רב, הרבה מעבר למקום שבו הונח. ההערה שבסוגריים מרובעים מזכירה סיפור המובא בספרים על יואב ברכת בני עמון; לאחר מכן מיושלת הדוגמה לה.

שנתלבש במעשה התחתונים ככרוש רענן, ע"י כפיפת קומתו כביכול [ועמש"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] סד"ה קול דודי¹¹⁷ בענין דומה דודי לצבי¹¹⁸ ובד"ה קדש ישראל¹²⁰. 119 בענין פי ואנכי תרגלתי לאפרים]¹²¹

המתלבש במעשי התחתונים ככרוש רענן, באמצעות כפיפת קומתו, כביכול [ועיינו לעיל בסוף המאמר הפותח במילים "קול דודי", בענין "דומה דודי לצבי", ובמאמר הפותח במילים "קדש ישראל", בענין פירוש "ואנכי תרגלתי לאפרים"]

ה' "כופף את קומתו", כביכול, כדי להתלבש במעשי התחתונים — המצוות. ההערה שבסוגריים מרובעים מפנה לשני מאמרים אחרים בלקוטי תורה העוסקים בירידת ה' אל ישראל.

שע"י זה תתעלה נפש האדם בעילוי אחר עילוי לאור באור¹²² א"ס [אין סוף] ב"ה והיתה נפשו צרורה בצרור החיים את¹²³ ה' ממש ועמ"ש מזה גבי שבת שבתון.

וכך, באמצעות זאת, תעלה נפש האדם ממדרגה למדרגה, להאיר באור אין סוף ברוך הוא, "ותהיה נפשו צרורה בצרור החיים את ה' ממש". ועיינו כמה שנכתב על כך בענין "שבת שבתון".

כאשר הברוש מזדקף בחזרה, הוא נושא עמו את הנפש ומעלה אותה ממדרגה למדרגה, עד שהיא מאירה באור אין סוף ו"צרורה בצרור החיים את ה'". מאמר נוסף, בענין "שבת שבתון", מובא לעיון נוסף.

20 והנה את זה¹²⁴ לעומת זה עשה אלהים אש זרה כנגד אש אוכלה וג"כ נתלבש במחשבה דבור ומעשה אשר לא לה' המה¹²⁵ בחינת קלון לעומת כבוד.

והנה, "את זה לעומת זה עשה אלקים": אש זרה כנגד אש אוכלה. גם היא מתלבשת במחשבה, בדיבור ובמעשה "אשר לא לה' המה" — בחינת קלון, לעומת כבוד,

כנגד הקדושה ברא ה' כוח מקביל: "אש זרה" כנגד האש האוכלת. גם היא מתלבשת במחשבה, בדיבור ובמעשה, אך אלה אינם לה; זוהי בחינת קלון, לעומת כבוד.

וכמ"ש כבוד חכמים ינחלו¹²⁶ וכסילים מרים קלון וכשם שעל הטובה תתעלה נפשו מאד ביתר שאת¹²⁷ מכאשר תוכל הנפש שאת לפי השגתה להיות צרורה בצרור החיים את ה' ממש.

כמו שכתוב: "כבוד חכמים ינחלו, וכסילים מרים קלון". וכשם שבזכות הטוב מתעלה נפשו של האדם מאוד, "ביתר שאת" ממה שהנפש יכולה לשאת לפי השגתה, עד להיות "צרורה בצרור החיים את ה'" ממש,

בספר משלי מוצבים זה מול זה הכבוד שהחכמים נוחלים והקלון שהכסילים נושאים. המעשים הטובים מרוממים את הנפש הרבה מעבר למה שהיא יכולה להגיע אליו בכוח הבנתה, עד שהיא צרורה עם ה' עצמו.

כך לעומת זה על הרעה נאמר ואת נפש אויביך יקלענה¹²⁸ בתוך כף הקלע¹²⁹ דהיינו קליעה למקום רחוק מאד מאד מאור פני ה' כמ"ש ואנכי הסתר אסתיר¹³⁰ פני ביום ההוא על כל הרעה וגוי' [וגומר].

כך, לעומת זאת, על הרעה נאמר: "ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע"; כלומר, היא נקלעת למקום רחוק מאוד מאד מאור פני ה', כמו שכתוב: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה" וגוי'.

החטא פועל בכיוון ההפוך: הנפש "נקלעת" ומורחקת מאור פני ה', כמו כשה' אומר שיסתיר את פניו בגלל הרעה.

קטע 5 • 211-23

התרופה: תשובה ורחמים

21 ועמ"ש מענין כף הקלע בדי"ה צו את בניי [בני ישראל]¹³¹ כו' את קרבני לחמי. ¹³² והעצה היעוצה לזה הוא עשות התשובה ובפרט בעשרת ימי תשובה שאז הזמן ועת לכל חפץ¹³³ להושיבם אל מקורם

ועיינו במה שנכתב בעניין "כף הקלע" במאמר המתחיל "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי". העצה לכך היא לעשות תשובה, וכיחוד בעשרת ימי תשובה, שכן אז זהו הזמן והעת "לכל חפץ", להשיב את הנשמות אל מקורן;

"כף הקלע" של הנשמה נדונה בהרחבה במאמר אחר. התרופה לריחוקה של הנשמה היא תשובה, וכיחוד בעשרת ימי תשובה — הזמן שנועד להשיב נשמות אל מקורן.

ואזי ישתפך נפשו במרירות על ריחוקו מאור פני ה' וישוב אל¹³⁴ הוי' וירחמהו כמ"ש ויזעקו אל¹³⁵ ה' בצר להם, ועיקר התשובה כמ"ש אליך ה' נפשי אשא^{136, 137} לבטל רצונו אליו ית' שיהי' [שיהיה] לו רצון אחד לאביו

ואז נפשו תישפך במרירות על ריחוקה מאור פני ה', והוא ישוב אל ה' וירחמהו, ככתוב: "ויזעקו אל ה' בצר להם". ועיקר התשובה הוא, ככתוב: "אליך ה' נפשי אשא" — לבטל את רצונו אליו ית', כך שיהיה לו רצון אחד לאביו

התשובה מתחילה במרירות על הריחוק מה', והיא מביאה לזעקה אליו. עיקרה, כלשון "אליך ה' נפשי אשא", הוא למסור את רצונו לה', כך שרצונו היחיד יהיה באביו שבשמים.

שבשמים בתשוקה וכלות הנפש ממש ולבקש מלפניו ית' שישרה עליו אור ה' ורצונו להיות לו ביטול רצון, ועדי"ז [ועל דרך זה] תקנו לומר בקשת סלח לנו¹³⁸ מחל לנו שאינו כפשוטו כ"א [כי אם] חטאת מה תפעל לו¹³⁹ ומה ענין המחילה,

שבשמים, בתשוקה ובכלות הנפש ממש, ולבקש מלפניו ית' שישרה עליו אור ה' ורצונו, ויהיה לו ביטול הרצון. ועל דרך זו תיקנו לומר את הבקשה "סלח לנו, מחל לנו", שאין מובנה כפשוטו, שהרי "אם חטאת, מה תפעל בו?" ומה עניינה של המחילה?

האדם משתוקק לה' בכל נפשו ומבקש שאורו ורצונו ישרו עליו, כך שרצונו שלו יתבטל. גם הבקשה היומיומית "סלח לנו, מחל לנו" אינה יכולה להתפרש כאילו החטא פגע בה', שהרי כפי שאומר איוב, החטא אינו עושה לו דבר.

אלא הענין לבקש המחילה והתגלות הרצון שישוב רצונו להיות שורה עלינו לעשות רצונו ית' בלב שלם ונפש חפיצה ואומרים מי כמוך אב הרחמים¹⁴⁰ זוכר כו'.

אלא העניין הוא לבקש מחילה וגילוי הרצון: שרצונו ישוב לשרות עלינו, כדי שנעשה את רצונו ית' בלב שלם ובנפש חפצה. ואומרים: "מי כמוך אב הרחמים, זוכר... וגו'".

הבקשה למחילה היא למעשה בקשה שרצון ה' יתגלה וישרה עלינו מחדש, כדי שנעשה את רצונו בלב שלם. ברוח זו מוסיפים בימים אלה: "מי כמוך אב הרחמים, זוכר [יצוריו לחיים]".

פי' כל התהוות עולמות עליונים ותחתונים מראש ועד סוף הוא לפניו ית' זכירה אחת, וכמ"ש בזהר¹⁴¹ דבמחשבה אחת ברא את העולמות לפי

כלומר: כל התהוות העולמות העליונים והתחתונים, מראש ועד סוף, היא לפניו ית' זכירה אחת; וככתוב בזוהר, שבמחשבה אחת ברא את העולמות, לפי

ה"זוכר" שבביטוי "אב הרחמים" מתבאר כך: כל הבריאה, מראש ועד סוף, מצויה לפני ה' זכירה אחת, שכן הזוהר אומר שהוא ברא את העולמות במחשבה אחת.

שהוא ית' צופה ומביט עד סוף כל הדורות וקורא הדורות מראש,¹⁴² וא"כ [ואם כן] מיד כשעלו כל העולמות במחשבה להבראות הרי כבר נגמרו ונשלמו בריאתם לפניו ית'.¹⁴³ [ועמ"ש מזה בד"ה תקעו בחדש].¹⁴⁴

שהוא ית' צופה ומביט עד סוף כל הדורות, ו"קורא הדורות מראש". ואם כן, מיד כשעלו כל העולמות במחשבה להיברא, כבר נשלמה בריאתם לפניו ית'. [ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "תקעו בחדש"].

ה' רואה בבת אחת את כל הדורות עד סופם, ולכן ברגע שהעולמות עלו במחשבתו להיברא, בריאתם כבר הייתה שלמה לפניו. מובא כאן מאמר לראש השנה להרחבה.

22 והנה נראה בחוש גודל הצמצום שצמצם אור א"ס [אין סוף] ב"ה במחשבה אחת ושאינה לפי ערכו ומהותו כלל והכל הוא מפני היותו אב הרחמים.¹⁴⁵

והנה רואים בחוש את גודל הצמצום שבו צומצם אור אין סוף ברוך הוא למחשבה אחת, שאינה תואמת כלל את ערכו ומהותו; וכל זה מפני שהוא אב הרחמים.

העובדה שה' האיך־סופי צמצם את אורו היוצר ל"מחשבה אחת", הרחק מתכלית ערכו האמיתי, היא עצמה מעשה של חמלה: הדבר נובע מכך שהוא "אב הרחמים".

פ"י שמהוה וממשיך מדת רחמנות לרחם על העולמות ולהוותם ולקיימם תמיד בצמצום מחשבה אחת, ומזה

כלומר, הוא מהווה וממשיך את מידת הרחמים כדי לרחם על העולמות, להוות אותם ולקיים אותם תמיד באמצעות צמצום של מחשבה אחת. ומכך

רחמיו הם שמביאים את העולמות לידי קיום ומשמרים אותם בכל רגע, בגבולותיה של אותה מחשבה אחת.

יתבונן האדם לעורר רחמים רבים על נפשו איך שנפלה מטה מטה מאד בהסתכלו בשרשו דע מאין באת.^{146, 147} פ"י מבחיין אין שהוא בחי' אב הרחמים.

על האדם להתבונן, כדי לעורר רחמים רבים על נפשו, ולראות עד כמה ירדה מטה־מטה, כשהוא מביט בשורשה: "דע מאין באת" — כלומר, מבחינת אין, שהיא בחינת אב הרחמים.

התבוננות זו אמורה לעורר באדם חמלה על נפשו, כשהוא רואה עד כמה נפלה ממקורה. דברי המשנה "דע מאין באת" נדרשים כאן כ"דע מאין באת" — מבחינת אין, ה"אין" האלוקי, שהיא בחינת אב הרחמים.

23 וא"כ [ואם כן] הירידה שירד מאור פניו ית'. היא גדולה מאד ומאיגרא רמא¹⁴⁸ כו' ובזה יתמרמר נפשו מאד ונגעה עד נקודת הלב ממש שיכלה נפשו ולבכו וישוב אל ה'.

אם כן, הירידה שבה ירד מאור פניו יתברך גדולה מאוד — "מאיגרא רמא" וכו'. על כך נפשו תתמרמר מאוד, והדבר ייגע בנקודת הלב ממש, עד שנפשו ולבו יכלו, וישוב אל ה'.

נפילת הנשמה היא "מגג גבוה לבור עמוק". ההתבוננות בכך מעוררת באדם מרירות עמוקה, הנוגעת בנקודה הפנימית ביותר שבלב, עד שכל ישותו משתוקקת לה' והוא שב אליו.

וע"י תשובה מאהבה רבה כזו הנה הזדונות נעשו כזכויות¹⁴⁹ פ"י כשם שע"י הזכויות תתעלה נפשו באור ה' כך תתעלה נפשו ע"י המרירות הגדולה הזאת מחמת הזדונות ובמקום שבעלי תשובה כו':¹⁵⁰

ועל ידי תשובה מתוך אהבה רבה כזו, הזדונות נעשים כזכויות. כלומר, כשם שעל ידי הזכויות נשמתו מתעלה באור ה', כך נשמתו מתעלה גם על ידי המרירות הגדולה הזאת על הזדונות; ו"במקום שבעלי תשובה עומדים" וכו'.

תשובה כזו, מתוך אהבה רבה, הופכת אפילו זדונות לזכויות, כפי שאומרת הגמרא: המרירות על החטאים מרוממת את הנשמה כשם שהזכויות מרוממות אותה. לכן בעלי תשובה עומדים במקום שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו.

הצור שמעל לאש

24 ד כי הנה במשה רבינו כתיב ושמתיך בנקרת הצור¹⁵¹ כשרצה להוריד י"ג מדות הרחמים. פיי מבחי צור

עליון מקור ושרש כל שרשי התהוות, ¹⁵² כמ"ש הביטו אל צור חצבתם¹⁵³ ונקי צור

4. על משה רבנו נאמר: "ואשימך בנקרת הצור", כאשר ביקש להוריד את י"ג מידות הרחמים. כלומר, מבחינת צור עליון, המקור והשורש של כל שורשי ההתהוות, כמו שנאמר: "הביטו אל צור חוצבתם". והוא נקרא "צור"

סעיף 4 מסביר את כוחה של התשובה. כאשר משה ביקש להמשיך את י"ג מידות הרחמים, ה' שם אותו "בנקרת הצור": בצור העליון, מקורם של כל שורשי המציאות, כפי שנאמר: "הביטו אל צור חוצבתם".

כמו למשל צור החלמיש¹⁵⁴ שמכין בו להוציא האש שהיסוד האש שבו הוא בכח ובהעלם ולא בפועל.

כמו, למשל, צור חלמיש שמכים בו כדי להוציא אש, שכן יסוד האש שבו קיים בכוח ובהעלם, ולא בפועל.

המשל הוא צור חלמיש: האש חבויה בו רק בכוח, והיא יוצאת ממנו כאשר מכים באבן.

כך כביכול נקרא צור, צור חיינו כי הוא שרש ומקור לכל שרשי ההו"ה, ושרש ההו"ה הוא בו בהעלם בכח ולא בפועל שמבחי שם הו"ה להיות מהוה כל הנמצאים מאין ליש.

כך, כביכול, הוא נקרא "צור", "צור חיינו", שכן הוא השורש והמקור של כל שורשי ההתהוות, ושורש ההתהוות חבוי בו, בכוח ולא בפועל; ההתהוות שמבחינת שם הו"ה, להוות את כל הנמצאים מאין ליש,

לכן ה' נקרא "צור", כשורש הנסתר של כל המציאות, לפני שהיא מתגבשת בשם הו"ה, שממנו באים הנמצאים בפועל מאין ליש.

שהוא בחי אש אוכלה הנ"ל. אבל בחי הצור הוא שממנו נמשך ונתהווה בחי אש אוכלה הנ"ל [ועיין בפרדס שער י"א פ"ג [פרק ג'] ועמ"ש סד"ה והיה מספר בניי [בני ישראל]].

שהיא בחינת "אש אוכלה" הנזכרת לעיל. אך בחינת הצור היא המקור שממנו נמשכת ומתהווה בחינת "אש אוכלה" הנזכרת לעיל. [ועיינו בפרדס, שער י"א, פרק ג; וכן במה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "והיה מספר בני ישראל"].

שם הו"ה הוא "אש אוכלה" שנידונה קודם, ואילו הצור הוא המקור העליון שממנו נמשכת האש עצמה. ההפניה שבסוגריים מפנה לפרדס רימונים ולמאמר נוסף להרחבה.

25 והנה גדול כחן של¹⁵⁵ בעלי תשובה שמגיעים עד בחי הצור הנ"ל כמו למשל אם נכבה מאור האש

מוציאים האש מצור החלמיש.

כעת, גדול כוחם של בעלי תשובה, שכן הם מגיעים עד למדרגת הצור שהוזכר לעיל. למשל, כאשר אור האש כבה, מוציאים אש מאבן צור.

בעלי תשובה מגיעים אל הצור הזה. כשאש כבה, מכים באבן צור כדי להוציא ממנה אש חדשה, שהייתה חבויה בה.

כך הענין בבעל תשובה שנכבה אצלו מאור האש אוכלה לפי שאין להם בחיי הפתילה והעצים להתאחז בהם האור שהן הם תורה ומעשים טובים,

כך הוא אצל בעל תשובה, שאור האש האוכלת כבה אצלו, משום שאין לו פתילה ועצים שהאור יכול להיאחז בהם — והם התורה והמעשים הטובים:

אצל בעל תשובה כבתה "האש האוכלת", משום שחסרים לו הפתילה והעצים, כלומר התורה והמעשים הטובים שבהם אור ה' יכול להיאחז.

הנה ע"י המרירות הגדולה בנקודת הלב שהוא למעלה מהזמן ואין חפץ בזמן ומקום כלל שמואס בחיי נפשו כענין ר' [רבי] אליעזר

על ידי המרירות הגדולה שבנקודת הלב, שהיא למעלה מן הזמן, ואין לו כל חפץ בזמן ובמקום, והוא מואס בחיי נפשו, כפי שהיה אצל רבי אליעזר

המרירות שלו מגיעה לנקודה הפנימית ביותר שבלב, שלמעלה מן הזמן והמקום; שוב אין לו עניין בחייו שלו.

בן דורדיא שבכה¹⁵⁶ עד שיצאת נשמתו, הרי מחמת זה מגיע לבחיי הצור למעלה מעלה מבחיי התהוות הויות והמשכת זמן ומקום [כמשי"ש [כמה שכתוב שם] הנה מקום אתי].¹⁵⁷

בן דורדיא, שבכה עד שיצאה נשמתו — בזכות זאת הוא מגיע למדרגת הצור, למעלה מעלה ממדרגת התהוות ההויות והמשכת הזמן והמקום [כמו שכתוב שם: "הנה מקום אתי"].

רבי אליעזר בן דורדיא, שבכה עד שיצאה נשמתו, הוא הדוגמה לכך. מרירות כזאת מגיעה אל הצור, למעלה מעלה מן המדרגה שמביאה את ההויות, הזמן והמקום לידי קיום — "מקום אתי" שבפסוק שנאמר למשה.

26 ולכן יצאת בת קול שהוא מזומן לחיי עוה"ב [עולם הבא]¹⁵⁸ כמעשה הצדיקים שנהנין מזיו¹⁵⁹ תורתן ועבודתן, ואף שלא היה לו תומ"צ [תורה ומצות] מפני היותו דבוק במקורא ושרשא דכולא, אך לא כל אדם זוכה לזה.

לכן יצאה בת קול [ואמרה] שהוא מזומן לחיי העולם הבא, כמו מעשיהם של הצדיקים שנהנים מזיו התורה והעבודה שלהם, אף שלא היו לו תורה ומצוות, משום שהיה דבוק במקור ובשרש של הכול. אך לא כל אדם זוכה לכך.

לכן הכריזה בת קול שרבי אליעזר בן דורדיא מזומן לעולם הבא כמו הצדיקים, שנהנים מזיו התורה והעבודה שלהם, אף שלא היו לו תורה ומצוות: התשובה שלו קשרה אותו למקור של הכול. אך לא כל אחד מגיע לדרגה זו.

27 ולכך אנו מתפללים השיבנו ה' אליך ונשובה שיהיה תחלה אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] בכדי שיוכל

להיות אח"כ [אחר כך] אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] ונשובה אח"כ [אחר כך], ואף

לכן אנו מתפללים: "השיבנו ה' אליך ונשובה" — שתהיה תחילה אתערותא דלעילא, כדי שלאחר מכן תוכל להיות אתערותא דלתתא, "ונשובה" לאחר מכן. ואף

מכיוון שלא כל אחד יכול להגיע אל הסלע בכוחות עצמו, אנו מתפללים: "השיבנו ה' אליך ונשובה" — תחילה אתערותא דלעילא, המאפשרת לאחר מכן את האתערותא דלתתא שלנו.

כי לעולם באתעדל"ת [באתערותא דלתתא] **תלוי אתעדל"ע** [אתערותא דלעילא] **אעפ"כ** [אף על פי כן] **חדש ימינו**

קדם. פי" כמו שהיה תחלת בריאת העולמות מחמת רצונו הטוב כי חפץ חסד הוא.^{160, 161}

על פי שאתערותא דלעילא תלויה תמיד באתערותא דלתתא, אף על פי כן: "חדש ימינו קדם" — כלומר, כפי שהיה בתחילת בריאת העולמות, מכוח רצונו הטוב, "כי חפץ חסד הוא".

בדרך כלל תגובתו של ה' תלויה בצעד הראשון שלנו, ובכל זאת אנו מבקשים: "חדש ימינו קדם" — כפי שהיה בבריאה, שנבעה מרצונו הטוב בלבד, "כי חפץ חסד הוא", בלי דבר שיקדים ויעורר זאת.

קטע 7 • 28-29

התשובה: כפרה שלמעלה מכל שם

28 וענין חדש ימינו¹⁶² **כי הימים נקראים המשכת אור ה' כמ"ש לא יהיה לך עוד השמש**¹⁶³ **לאור יומם כו'**

ופירוש "חדש ימינו" הוא שהימים נקראים המשכת אורו של ה', כמו שכתוב: "לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם" וגו'.

כעת מתבאר הביטוי "חדש ימינו". במקרא, "ימים" מייצגים את המשכת אורו של ה', כפי שאומר ישעיהו שהשמש לא תהיה עוד לישראל אור ביום.

והיה לך הוי' לאור עולם וע"ז [ועל זה] אנו מבקשים שיאיר עלינו אור חדש מבחי' הצור הנ"ל אף שנפסק

ממנו האור הראשון מבחי' אש אוכלה הוא והיינו כמו בחושך, וזהו

"והיה לך הוי' לאור עולם". ועל כך אנו מבקשים שאור חדש יאיר עלינו מבחינת הצור הנזכר לעיל, אף שהאור הראשון, מבחינת "אש אוכלה הוא", נפסק מאיתנו, ואנו שרויים כביכול בחושך. וזהו [פירוש]

במקום זאת, ה' עצמו יהיה אור עולם. לכן אנו מבקשים אור חדש מן הצור: האור הראשון, "אש אוכלה" שממשיכים התורה והמצוות, כבה אצלנו בעקבות החטא, ואנו שרויים כביכול בחושך.

כי ביום הזה שהוא יוהכ"פ [יום הכפורים] יום התשובה [התשובה] שמתעורר ומתגלה למטה בחי' חפץ חסד ע"י החמשה תפלות לכך יכפר עליכם¹⁶⁴ סתם¹⁶⁵ מאן דלית ליה שם ידיעא ולא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל,

"כי ביום הזה" — הוא יום הכיפורים, יום התשובה, שבו מתעוררת ומתגלה למטה הבחינה של "חפץ חסד" באמצעות חמש התפילות. לכן נאמר "יכפר עליכם" בלי לפרש מי הוא המכפר: מי שאין לו שם ידוע, שאינו נתפס בשום שם ואינו נרמז בשום אות, ואף לא בקוצו של אות, כלל;

כך מתיישבת השאלה שפתח בה המאמר. ביום הכיפורים, באמצעות חמש התפילות, מתגלה למטה רצונו העצמי של ה' לעשות חסד, ולכן נאמר בפסוק "יכפר עליכם" בלי לציין שם: הכפרה באה מבחינה שאין שם, אות או אפילו קוצו של אות יכולים לתפוס.

כי שמות ההוי"ה מורים על המשכת מאין ליש מהעלם אל הגילוי להיות ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין.

שכן שמות הוי"ה מורים על המשכה מאין ליש, מהעלם לגילוי, באופן של ממלא כל עלמין ושל סובב כל עלמין. כל שם אלוקי מבטא זיקה כלשהי לבריאה: הבאת דברים מאין ליש, ומהעלם לגילוי, אם כאור הממלא את העולמות ואם כאור הסובב אותם.

משא"כ הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] בכבודו ובעצמו לא שייך עליו לומר לא בחי' ממלא כל עלמין ולא בחי' סובב כל עלמין.

אבל לגבי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, אין שייך לומר עליו שהוא בבחינת ממלא כל עלמין או בבחינת סובב כל עלמין,

עצמותו של ה' אינה בבחינת "ממלא" או "סובב" את העולמות; שני המונחים עדיין מתארים אותו ביחס לעולמות.

שאינו בגדר עלמין כלל ושם מקור הסליחה וכפרה נושא עון ועובר על פשע¹⁶⁶ כי לפניו שהרי אינו בגדר עולמות כלל. ושם הוא מקור הסליחה והכפרה, "נושא עון ועובר על פשע"; כי לפניו, עצמותו היא למעלה לחלוטין מגדר העולמות, ובה נמצא מקור הסליחה והכפרה, כפי שאומר מיכה: "נושא עון ועובר על פשע".

ית' לגבי עצם מהותו כביכול לא שייך שום פגם ועון ופשע כ"א [כי אם] בהמשכות היורדות מאור פניו ית' ע"י כמה צמצומים ומסכים ולבושי' [ולבושין / ולבושים] רבים.

יתברך, ביחס לעצם מהותו, כביכול, לא שייך כלל פגם, עון או פשע; הם שייכים רק בהמשכות היורדות מאור פניו יתברך, באמצעות צמצומים רבים, מסכים ולבושים רבים.

שום חטא אינו יכול לפגוע בעצמותו של ה'; הפגם והחטא קיימים רק באורות היורדים ממנו דרך צמצומים, מסכים ולבושים רבים. לכן כפרה הנמשכת מעצמות זו יכולה לתקן את מה שנפגם למטה.

29 וזהו מכל חטאתיכם לפני¹⁶⁷ ה' תטהרו, לפני הוי' דוקא דהיינו בטרם שנאצלו בחיי המשכת ההויות להוות כל הנמצאים

וזהו [פירוש] "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו": דווקא לפני הוי', כלומר, לפני שנאצלה הבחינה של המשכת ההויות, כדי להוות את כל הנמצאים;

גם את סוף הפסוק מפרשים באותו אופן. "לפני ה'" נקרא "קודם להוי'": לפני שנאצל השם שמביא את כל הנמצאים לידי הווייה.

ואזי תטהרו כשתעלו ותגיעו למדרגה ההיא דהיינו לבחיי צור הנזכר לעיל [ועיין] בהרמ"ז [בהרב משה זכות] ס"פ אחרי תטהרו בגימ' [בגימטריא] כת"ר כי

ואז "תטהרו", כשתעלו ותגיעו למדרגה ההיא, כלומר, לבחינת צור שהוזכרה לעיל. [וראו ברמ"ז, בסוף פרשת אחרי: "תטהרו" בגימטריה "כתר", כי

האדם נטהר כשהוא עולה לאותה מדרגה, בחינת צור. התוספת שבסוגריים מביאה את דברי הרמ"ז, שלפיהם "תטהרו" שווה בגימטריה ל"כתר", שערכו 620.

הנה תרי"ג מצות¹⁶⁸ עם ז' דרבנן¹⁶⁹ הם ממשיכים תר"ך עמודי אור אך אם חטא על הנפש וחסר ופגם בהמשכות הנ"ל

תרי"ג מצוות, יחד עם שבע מצוות דרבנן, ממשיכות תר"ך עמודי אור; אך אם חטא בנפשו והותיר חסר ופגם בהמשכות הנזכרות לעיל,

תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן, שביחד הן 620, ממשיכות 620 "עמודי אור". החטא מותיר את האורות הללו חסרים ופגומים.

הנה התיקון לזה הוא ע"י התשובה שגדול כחה למלאות כל הפגמים והחסרונות וזהו ענין תטהרו בגימ' [בגימטריא] תר"ך כו' ועמ"ש בד"ה כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך כו']:

התיקון לכך הוא באמצעות התשובה, שכוחה רב למלא את כל הפגמים והחסרונות. וזהו ענין "תטהרו", שבגימטריה הוא תר"ך וכו'. וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך" וכו':

התשובה יכולה למלא כל פגם וחסרון, מפני שהיא מגיעה לכתר, בחינת תר"ך שממנה נמשכים אותם עמודי אור. זהו הרמז בכך ש"תטהרו" שווה בגימטריה לתר"ך. מאמר נוסף מובא לעיון נוסף.

בעבודה

תשובה, ובייחוד בעשרת ימי תשובה, פירושה יותר מחרטה: על האדם להתכונן בגובה שממנו באה נשמתו ובמרחק הרב שאליו נפלה, עד שהמרידות נוגעת בנקודה הפנימית ביותר שבלב; עליו למסור את רצונו לה' ולבקש שרצון ה' ישרה עליו. לימוד תורה, תפילה בכוונה וצדקה מחזיקים את אורו של הקב"ה רק כשהם נעשים מתוך ביטול עצמי זה, וכל אחד משלושת הדברים זקוק לשניים האחרים.

שאלות לשיחה

1. מדוע הפסוק אומר "יכפר" בלי לנקוב בשם ה', וכיצד תשובת המאמר תלויה בהבדל שבין שמותיו של הקב"ה לעצמותו?
2. באיזה מובן הקב"ה הוא "אש אוכלת", ומדוע להבה נאחזת היטב כשהיא מכלה את חומר הבעירה שלה? מה פירוש הדבר לגבי האופן שבו אנו מקיימים מצוות?
3. כיצד תפילה, לימוד תורה וצדקה מקבילים למחשבה, דיבור ומעשה, ומדוע כל אחד מהם זקוק לאחרים, כמו הראש והרגליים?
4. למה יכול בעל תשובה להגיע, שאדם העוסק בתורה ובמעשים טובים אולי אינו מגיע אליו, לפי משל צור החלמיש?
5. כיצד מבין המאמר את הבקשות "סלח לנו, מחל לנו" ו"השיבנו אליך ונשובה"?

הערות

פסוקה 1

1 כי ביום

נוסח אחר (הנחה) של אותו מאמר, שלפי ההערה נאמר בשבת שובה היתקיים. השווה בין שני הנוסחים מראה כיצד נשמע המאמר וכיצד נרשם.

הערת קה"ת

הנחה אחרת בסה"מ תקס"ב ח"א בתחילתו. קיצורים והגהות באוה"ת ויקרא-א ע' צח. צט. ויקרא-ג ע' תתכז. ויקרא-ד ע' אנה. ראה הערת כ"ק אדמו"ר לעיל בהערות וצינונים יט, א. נאמרה ש' תקס"ב שבת שובה. וביאור ע"ז נדפס בס' דרך מצותיך ח"ב (רפד, א) [כ]. ראה להלן בהוספות להערות וצינונים השווה לד"ה זה.

2 כי ביום הזה יכפר

הפסוק העוסק בעבודת יום הכיפורים: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". המאמר כולו מסביר מדוע נאמר "יכפר" בלי לציין שם, ומה פירוש "לפני ה'".

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ: For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא טז, ל.

3 שני גדיי עזים

רבקה אומרת ליעקב להביא לה "שני גדיי עזים טובים", כדי שתוכל להכין את התבשיל ליצחק. המדרש המצוטט בסוגריים קושר בין שני הגדיים האלה לבין שני השעירים של יום הכיפורים.

Genesis 27:9 בראשית כ"ז:ט

לְדָבָא אֶל־הָצֹאן וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גִדְיֵי עֲזִים טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאִכְיָךְ כְּאִשֶּׁר אֶהָב:

Go now to the flock, and fetch me from thence two good kids of the goats; and I will make them savoury food for thy father, such as he loveth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 שני גדיי עזים

רבי חלבו אומר שהגדיים היו "טובים" ליעקב, שבאמצעותם קיבל את הברכות, וטובים לבניו, שבאמצעותם זוכים לכפרה ביום הכיפורים, כפי שנאמר: "כי ביום הזה יכפר". זהו הראשון מבין המדרשים שהאדמו"ר הזקן מביא על הפסוק.

Bereshit Rabbah 65:14 בראשית רבה ס"ה:יד

ורבקה אמרה אל יעקב הביאה לי ציד ועתה בני שמע בקולי לך נא אל הצאן - אמר רבי לוי: לך וקדם את האומה, שמשולה לצאן, היך מה דאת אמר: (יחזקאל יד) ואתן צאני צאן מרעיתי. ולקח לי משם שני גדיי עזים טובים אמר רבי לוי: אם מצאת הרי מוטב, ואם לאו, הבא לי מפרפורנין שלי, שכך כתב לה שהוא מעלה לה שני גדיים ככל יום. טובים ר' חלבו אמר: טובים לך, שעל ידן את נוטל את הברכות, וטובים לבניך, שעל ידן הוא מתכפר להם ביוה"כ, דכתיב (ויקרא טז): כי ביום ...

Rebecca said to Jacob her son, saying: Behold, I heard your father speak to Esau your brother, saying" (Genesis 27:6). "Bring me game, and prepare me tasty food and I will eat, and I will bless you before the L-rd before my death" (Genesis 27:7). "Now, my son, heed my voice to what I am commanding you" (Genesis 27:8). "Go now to the flock, and take for me from there two fine goat kids, and I will make of them ... tasty food for your father, like that he likes" (Genesis

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

5 רבות תולדות פס"ה גבי שני גדי עזים טובים

הצמח צדק מביא שם את המדרש הזה בשם רבה: "שני גדיי עזים טובים... שהרי על השעיר המשתלח נאמר יכפר".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא-א ע' שה. שטו-שיו בשם הרבות "שני גדי עזים טובים כו" שהרי גבי שעיר המשתלח אומר יכפר כו".

6 וספכ"א, אמור ס"פ כ"ז

שם מובא המדרש על "שני גדיי עזים טובים": טובים לך וטובים לבניך, שבוכותם מתכפר להם ביום הכיפורים.

הערת קה"ת

"בענין שני גדי עזים טובים לך ולבניך, שעל ידיהם מתכפר להם ביוה"כ"פ" — אוה"ת ויקרא-א ע' שה.

7 שלח לך פי"ו

שם מובא המדרש על "במאזנים לעלות": על כל ההבלים שישאל עושים במשך השנה כולה, ה' מוחל בחודש תשרי, ועל כך נאמר "כי ביום הזה יכפר". פירוש המובא שם מסביר שהזכויות עולות במאזניים והחטאים יורדים.

הערת קה"ת

ע"פ אך הבל בני אדם כו' במאזנים לעלות כל הבלים שישאל עושים כל ימות השנה, במאזנים לעלות מוחל להם הקב"ה בחודש תשרי שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם ופי' שם ב"מ שהזכויות עולה במאזנים וירדו העוונות" — אוה"ת ויקרא-א ע' שה. שיש.

8 במאזנים לעלות

"אך הבל בני אדם... במאזנים לעלות". המדרש המצוטט כאן (שלח, פרשה טז) דורש זאת כך: ה' מוחל בתשרי על כל ה"הבלים" שעשו ישראל במשך השנה, כפי שנאמר בפסוק "כי ביום הזה יכפר".

Psalms 62:10 תהילים ס"ב:י

אֶךָ הֶבֶל בְּנֵי־אָדָם כָּזָב בְּנֵי־אִישׁ בְּמַאֲזָנִים לַעֲלֹת הֵמָּה מִהֶבֶל יָחַד:

Men of low degree are vanity, and men of high degree are a lie; If they be laid in the balances, they are together lighter than vanity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

המדרש אומר שכפי שיריעות שלמה מתלכלכות ומתכבסות שוב, כך ישראל מתלכלכים בחטאים במשך השנה, ובא יום הכיפורים ומכפר עליהם, כפי שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם".

Shir HaShirim Rabbah 1:5:4 שיר השירים רבה א':ה

כְּאֶהְיֶה קָדֵר, מִה אֶהְיֶה קָדֵר אֶף עַל פִּי שְׁנֵי־אֵין מִבְּחוּץ כְּעוֹרִים וְשִׁחוּרִים וְסִמְרֻטִּין, וְהֵם מִבְּפָנִים אֶבְנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, כִּךְ תִּלְמִידֵי חֻכָּמִים,

15 תחת אשר לא עבדת

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה". רבי יצחק פותח בפסוק זה בהקדמה לאיכה רבה, המקור האחרון שמציין אדמו"ר הזקן.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance
;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 אחרי ספ"כ

שם מובא המדרש שבסוף אחרי, פרק 20: על מות שני בני אהרן, כשם שיום הכיפורים מכפר, כך מיתתם מכפרת, ועל כך נאמר "כי ביום הזה יכפר".

הערת קה"ת

"בענין מיתת שני בני אהרן שכשם שיוהכ"פ מכפר כו' כי ביום הזה יכפר" — אוה"ת ויקרא-א ע' שה. שיו.

17 "אל גינת אגוז ירדתי". המדרש על הפסוק הזה משווה את ישראל לאגוז שנפל לתוך לכלוך ונשטף עד שהוא נקי: אף שהם מתלכלכים בחטאים במשך השנה, בא יום הכיפורים ומכפר עליהם.

Song of Songs 6:11 שיר השירים ו:יא

אֶל־גִּינת אֶגְזוֹ יֵרְדְּתִי לְרֹאוֹת בְּאֶפֶי הַנָּחַל לְרֹאוֹת הַפְּרוּחַה הַגִּפְנוֹ הַנִּצְוֹ הָרְמָנִים:

I went down into the garden of nuts, To look at the green plants of the valley, To see whether the vine budded, And the pomegranates were in flower

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 פסקה

18 וכמ"ש בזהר

בתניא מובא אותו מאמר זוהר על "ויפח באפיו", כדי להראות שהנשמה האלקית באה מפנימיותו של ה'. זהו היסוד של הפסקה כאן.

הערת קה"ת

נ"ב וכ"ה בסש"ב רפ"ב וש"נ [לקוטי הגהות לתניא ע' ט]. [כ]. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר בליקוט פיי לתניא ח"ב פ"א.

19 "וה' יצר את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים". לפי פירוש הזוהר, הפסוק מלמד שהנשמה נובעת מפנימיותו העמוקה ביותר של ה'.

Genesis 2:7 בראשית ב:ז

וַיִּצֶר ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם עֹפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

Then the L-RD G-d formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אף על פי שנגראין כעורים ושחורים בעולם הזה, אכל בפנים יש בהם תורה, מקרא, משנה, מדרשות, הלכות, תלמוד, תוספות ואגדות. אי מה אהלי קדר אין צריכין תכבוסת, יכול אף ישראל קר, תלמוד לומר כייריעות שלמה, מה יריעות שלמה זו מתלכלכת ומתכבסת וחוזרת ומתלכלכת ומתכבסת, כך ישראל אף ...

Like the tents of Kedar," just as the tents of Kedar appear externally to be ugly, black, and in tatters, but internally they are gems and pearls, so too Torah scholars, even though they appear ugly and black in this world, internally there is Torah in them, Bible, Mishna, Midrash, halakhot, Talmud, Tosefta, and aggada. If so, just as tents of Kedar do not require laundering, perhaps the same is true of Israel; the verse states: "Like the curtains of Solomon"—just as ... ,these curtains of Solomon are soiled and laundered

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

10 שה"ש רבה בפסוק כאהלי קדר

שם מובא המדרש: היריעה מתלכלכת ונכבסת מחדש; כך גם ישראל, אף שהתלכלכו בחטאים במשך השנה כולה, מתכפרים כשמגיע יום הכיפורים.

הערת קה"ת

"מתלכלכת וחוזרת ומתכבסת כך ישראל אע"פ שמתלכלכין בעוונות כל ימות השנה יוהכ"פ בא ומכפר עליהם שנאמר כי ביום הזה יכפר כו' — אוה"ת ויקרא-א ע' שז. שכ.

11 כאהלי קדר

"שחורה אני ונאווה... כאהלי קדר, כייריעות שלמה". המדרש על הפסוק הזה הוא הבא ברשימת המדרשים שמביא האדמו"ר הזקן.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנָאוּה בָנוֹת יְרוּשָׁלַם כָּאֵהָלִי קֶדֶר כִּירְיַעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 ובפסוק אל גנו אגוז

שם מובא המדרש: כשם שאגוז שנפל לכלוך נשטף, כך גם ישראל, אף שהתלכלכו בחטאים במשך השנה כולה, מתכפרים כשמגיע יום הכיפורים.

הערת קה"ת

"מה אגוז זה אם נופל לתוך הטנופת כו' כך ישראל אע"פ שמתלכלכין בעוונות כל ימות השנה בא יוהכ"פ ומכפר עליהם שנאמר כי ביום הזה יכפר" — אוה"ת ויקרא-א ע' שז.

13 ובפסוק אחות לנו קטנה

שם מובא המדרש על "אחות לנו קטנה", המסיים בכך שיום הכיפורים ומכפר על ישראל.

הערת קה"ת

"מה קטן כו' כך ישראל כו' בא יוהכ"פ ומכפר עליהם" — אוה"ת ויקרא-א ע' שז.

14 "אחות לנו קטנה". גם המדרש על הפסוק הזה מסתיים בכך שיום הכיפורים בא ומכפר על ישראל.

Song of Songs 8:8 שיר השירים ח:ח

אָחוֹת לָנוּ קִטְנָה וְשָׂדִים אֵין לָהּ מִה־נִּנְעֹשֶׂה לְאַחֲתָנוּ בְּיוֹם שִׁדְּכָרָהּ:

We have a little sister, And she hath no breasts; What shall we do for our sister In the day when she shall be spoken for

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 הרבה דרכים בחזקת סכנה

רבי שמעון בר אבא אומר בשם רבי חנינא: "כל הדרכים בחזקת סכנה". המאמר מחיל את הביטוי על ירידת הנשמה אל תוך הגוף.

Jerusalem Talmud Berakhot 4:4 תלמוד ירושלמי ברכות ד:ד'

21 הרבה דרכים בחזקת סכנה ח"ו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ירושלמי ברכות פ"ד, ה"ד (כל הדרך). קה"ר פ"כ, ב (כל הדרכים).

22 בד"ה בשעה שהקדימו

אותו מאמר, הפותח בסיפור התלמודי על הקול מן השמים ששיבח את ישראל על שהקדימו "נעשה" ל"נשמע", שואל את אותה שאלה בלשון המצוטטת בהערה: מדוע ירדה הנשמה כל כך לתוך גוף גשמי לשם קיום מעשי של המצוות, ומה היא מרוויחה מכל יגיעתה?

הערת קה"ת

לקרית במדבר יב, ג "וא"כ למה זה ירדה הנשמה כל כך להתלבש בגוף גשמי בשביל קיום מצוות מעשיות ומה יתרון לה בכל עמלה".

23 טבע האש להסתלק . . ויסוד

התניא מסביר את הפסוק "נר ה' נשמת אדם": הלהבה שואפת מטבעה כלפי מעלה, להיפרד מן הפתילה ולהידבק בשורשה ביסוד האש שלמעלה, אף ששם תחילת להתקיים; כך גם הנשמה משתוקקת מטבעה לעזוב את הגוף ולהידבק בה'. המאמר שלנו מיישם את אותו טבע של האש על דבר ה' הבורא.

Tanya, Likkutei Amarim 19:2-3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ט:ב-ג'

פירוש, שישאאל הקרוים "אדם", נשמתם היא, למשל, כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו, מפני שאור האש חפץ בטבע, ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה ביסוד האש הכללי שתחת גלגל הירח, כמו שכתוב פס' חיים. ואף שצל ידי זה יכבה ולא יאיר כלום למטה, וגם למעלה - בשורשו, יתבטל אורו במציאות בשורשו, אף על פי כן, בכך הוא חפץ בטבעו.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

השוה תניא רפ"ט.

24 דבר ה' . . שמים נעשו

"נדבר ה' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם". הפסוק מזהה את הכוח היוצר כ"דבר" של ה'.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו'

בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל־צבאם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

25 בעשרה מאמרות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ה, א.

26 בעשרה מאמרות שנברא העולם

"בעשרה מאמרות נברא העולם". מאמרות אלה הן "דבר ה'" שהמאמר משווה לאש.

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה:א'

בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להפראות, אלא להפריע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

27 יהי אור . . יהי רקיע

"ויאמר אלקים יהי אור". זהו הראשון מבין מאמרות הבריאה.

Genesis 1:3 בראשית א:ג'

ויאמר אלקים יהי אור ויהי־אור:

And G-d said: 'Let there be light.' And there was light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, ג-ו.

28 יהי רקיע

"יהי רקיע בתוך המים". זהו אחד ממאמרות הבריאה, ועליו יאמר המדרש שהשמים עומדים.

Genesis 1:6 בראשית א:ו'

ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מקדיל בין מים למים:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 הלא כה דברי כאש

"הלא כה דברי כאש נאום ה'". המאמר מבין את הפסוק כמלמד שדבר ה' חולק עם האש את הטבע של התרוממות כלפי מעלה.

Jeremiah 23:29 ירמיהו כ"ג:כ"ט

הלא כה דברי כאש נאום־Havayah וקפטיש יפצץ סלע:

Is not My word like as fire? Saith the L-RD; And like a hammer that breaketh the rock in pieces

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' כג, כט.

30 ומבשרי אחזה אלו-ה

"מבשרי אחזה אלוהה". הפסוק מאפשר למאמר ללמוד על הדיבור האלוקי מתוך הדיבור האנושי.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

ואחר עורי נקפויזאת ומבשרי אחזה אלוה:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
איוב יט, כו.

31 באדם הדבור הוא מיסוד האש

הצמח צדק מצטט שם את האמירה שבאדם הדיבור בא מיסוד האש, ומפנה גם לתורה אור, למאמר המתחיל "כי אברהם לא ידענו".

הערת קה"ת

מובא בביא"ה להצ"צ כרך-ב ע' תתפכ ושם מציין גם לתרי"א בד"ה כי אברהם לא ידענו.

32 והלב . . יסוד האש

פרק ג בתניא מתאר את עשר הכוחות שבנשמה: השכל — חכמה, בינה ודעת — והמדות, אהבה ויראה לה', שהשכל מוליד. ההערה מציעה להשוות זאת למה שנאמר כאן על הלב.

Tanya, Likkutei Amarim 3:11 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ג:י"א והצמחאון, הוא מיסוד האש שבנפש האלהית, וכמו שכתבו הטבעיים, וכן הוא בעצ חיים, שמיסוד האש הוא בלב, ומקור המים והליחות מהמות, וכמו שכתוב בעצ חיים שער נ', שהיא בחינת חכמה שנקרא מים שבנפש האלהית.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
השוה תניא פ"ג.

33 כי ה"א אש אוכלה הוא

"כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אל קנא". המאמר קורא את הפסוק כתיאור טבעי של האור האלוהי: כמו אש, הוא שורה למטה רק במקום שיש דבר שאוחז בו.

Deuteronomy 4:24 דברים ד:כ"ד

כי Havayah אלקיך אש אוכלה הוא אל קנא:

For the L-RD thy G-d is a devouring fire, a jealous G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים ד, כד.

34 הבל הלב להב

שני מאמרים מאוחרים יותר בלקוטי תורה מביאים את אותו משחק מילים: הבל הלב / להב.

הערת קה"ת

ועלי"ק ר"פ קדושים רפ"ב (כט, ג) ובבמדבר ד"ה וארשתיך רפ"ד (ח, ד) והוא מת"ז תכ"א (מט, ב). וסוף ת"ז מזהר חדש קעו, ב [תז"ח קיז, ב] [כ].

4 פסקה

35 כולם בחכמה עשית

"מה רבים מעשיך, ה', כולם בחכמה עשית". המאמר מביא פסוק זה כדי להראות שאור אלוהי נתפס כאשר הוא נמשך למטה אל העשייה הגשמית של העולם.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קד, כד.

5 פסקה

36

המדרש על תהילים שואל איזה דיבור ניצב בשמים, ומשיב שהשמים עומדים מכוח הדיבור "יהי רקיע" — אותו דיבור שבו ברא אותם ה'. אדמו"ר הזקן מצטט את הדברים כלשונם.

Midrash Tehillim 119:25 מדרש תהילים קי"ט:כ"ה

לעולם ה' דברך נצב בשמים. אמר ישעיהו (שם מ ח) יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם. וכן אמר דוד לעולם ה' וגו'. ולמה הוא נצב שאינו נעשה לא על פי עד אחד ולא על פי שנים אלא כל בית דין העליון מתמנין עליה. וכן הוא אומר (תהלים פט ח) אל נערץ בסוד קדושים רבה. וכן דניאל אומר (דניאל ד יד) בגזרת עירין פתגמא וגו'. וכן הוא אומר (שם ח א) בשנת שלש לבלשאצר מלך בבל דבר נגלה לדניאל וגו'. ולמה הוא אומר וצבא גדול. אמרו שצבא גדול מתמנין ...

OYW (Public Domain)

37 במדרש תהלים

מאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה, בפרשת קדושים, מביא אף הוא את המדרש הזה מתהלים.

הערת קה"ת

עלי"ק קדושים כט, ד [כ]. בסה"מ אתהלך ע' קה בשם חז"ל. וראה בלקו"ש-כה ע' 331 הערה 29. והנסמן בליקוט פ"י לשעוהיה"א שם.

38 יהי רקיע בתוך המים

"יהי רקיע בתוך המים". זהו הדיבור שעליו, כפי שאומר המדרש, עומדים השמים.

Genesis 1:6 בראשית א':ו'

ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 לעולם ה' דברך

"לעולם, ה', דברך ניצב בשמים". המאמר מפרש זאת כך שהדיבור שברא את השמים נשאר בתוכם ומקיים אותם.

Psalms 119:89 תהילים קי"ט:פ"ט

לעולם ה' דברך נצב בשמים:

LAMED. For ever, O L-RD, Thy word standeth fast in heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיט, פט. וראה שער היחודה"א רפ"א. אנה"ק סכ"ה (תניא קלח, ב).

40 וירא פנ"ג גבי והי פקד את שרה

שם מובא המדרש: "לעולם ה', דברך ניצב בשמים" — בשמים ולא בארץ? אלא מה שאמרת לאברהם בשמים: "כעת חיה אשוב אליך".

הערת קה"ת

"לעולם ה' דברך נצב בשמים הא בארץ לא, אלא מה שאמרת לאברהם בשמים, למועד אשוב אליך כעת ח"י כו" — אוה"ת יהל אור ע"פ לעולם עי' תסר.

41 והי פקד את שרה

"והי פקד את שרה כאשר אמר". המדרש על הפסוק הזה, המובא בסוגריים, מפרש את "דברך ניצב בשמים" כהבטחה לאברהם שהתקיימה כאן.

Genesis 21:1 בראשית כ"א:א'

והי פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דבר:

And the L-RD remembered Sarah as He had said, and the
L-RD did unto Sarah as He had spoken
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 תצוה רי"פ ל"ה

שם מובא המדרש: כשם שאתה אמת, כך דברך אמת, והדבר שאמרת לקדש את אהרן ובניו עומד לעולם. מובאת גם קושיית המפרש ידי משה: מה הדבר מלמד, והרי מדוע שלא יקיים ה' את דברו?

הערת קה"ת

"ע"פ וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש . . . הה"ד לעולם ה' דברך נצב בשמים, אמר דוד כשם שאתה אמת שנאמר וה' אלקים אמת כך דברך אמת שנאמר לעולם ה' דברך נצב כו' אף דבר שדברת לקדש את אהרן ואת בניו קיים לעולם כו' והקשה בידי משה שם סק"ג מאי קמ"ל מהכ"ת שלא יקיים הקב"ה דבורו ח"ו" — אוה"ת יהל אור ע"פ לעולם ע' תסו.

43 ויתוך פרשה הני"ל

שם מובא המדרש: וכי דבר ה' אינו עומד בארץ אלא רק בשמים? אמר חזקיה בר חייה: משום שה' הבטיח בשמים, וההבטחה שהבטיח לצדיק באה לאחר מאתיים ועשר שנים.

הערת קה"ת

"וכי אין דבורו של הקב"ה נצב בארץ אלא בשמים, אמר חזקיה בר חייה מפני שהבטיח הקב"ה דבר בשמים ואחר רד"ו שנים באה ההבטחה שהבטיח הקב"ה את הצדיק כו" — אוה"ת יהל אור ע"פ לעולם ע' תסו. וראה גם באוה"ת ויקהל ע' ביריב.

44 אמור רי"פ כ"ט

המדרש באמור על הפסוק הזה עוסק בראש השנה; הדיון בו מובא שם.

הערת קה"ת

בענין רי"ה. ראה יהל אור ע' תסח.

45 במדבר פ"ב

שם מובא המדרש: ה' הבטיח לאברהם, והדבר התקיים כשישראל יצאו ממצרים; לכן נאמר "והיה מספר בני ישראל כחול הים", משום ש"לעולם ה', דברך ניצב בשמים".

הערת קה"ת

"הה"ד לעולם ה' דברך נצב בשמים מפני שהבטיח הקב"ה לאברהם ובאת אותה ההבטחה בשעה שיצאו ממצרים כו', עד לפיכך הוא אומר והי' מספר בניי כחול הים הוי לעולם ה' דברך נצב בשמים" — יהל אור ע' תסח.

46 והיה מספר בניי

"והיה מספר בני ישראל כחול הים". המדרש על הפסוק הזה, המובא בסוגריים, רואה בו את קיום הבטחת ה' לאברהם.

Hosea 2:1 הושע ב' א'

וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמִקוֹם אֲשֶׁר־יֹאמַר לָהֶם לֹא־עַמִּי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֱלֹהִים:

Yet the number of the children of Israel shall be as the sand of the sea, which cannot be measured nor numbered; and it shall come to pass that, instead of that which was said unto them: 'Ye are not My people', it shall be said unto them: 'Ye are the children of the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 כי חפץ חסד הוא

"לא יחזיק לעד אפו, כי חפץ חסד הוא". המאמר לומד מכאן שהבריאה

הראשונה נבעה מרצונו של ה' עצמו לעשות חסד.

Micah 7:18 מיכה ז' י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עֶזְוֹ וְעֵבֶר עַל־פְּשָׁע לְשֹׁאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזֵּק לְעַד אָפוֹ כִּי־חֲפֵץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז', יח. וראה ע"פ שער דרושי הנקודות ספ"ו.

48 ואין כבוד אלא תורה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ו, ג.

49 ואין כבוד אלא תורה

"וכבוד אינו אלא תורה, שנאמר: 'וחכמים ינחלו כבוד'". הדברים מזהים את ה"כבוד" שבפסוק בישעיהו עם התורה ומצוותיה.

Pirkei Avot 6:3 משנה אבות ו' ג'

... וְנִחַל אֲדָרִים קָל וְחָמָר, וְמֵה דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לָמַד מֵאַחֲתָפֶל אֶלָּא שְׁנֵי דְבָרִים בְּלִבָּד קִרְאוּ רַבּוֹ אֶלּוּפּוֹ וּמִידְעוֹ, הִלּוּמִד מִחֲבֵרוֹ פֶּרֶק אֶחָד אוֹ הִלְכָה אֶחָת אוֹ פְסוּק אֶחָד אוֹ דְבוּר אֶחָד אוֹ אָפֶלּוֹ אוֹת אֶחָת, עַל אֶחָת כְּמָה וְכְמָה שֶׁצָּרִיךְ לְנַהֵג בוֹ כְבוֹד. וְאִין כְּבוֹד אֶלָּא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחִלּוּ, (משלי כח) וְתִמְיָמִים יִנְחִלּוּ טוֹב, וְאִין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּנִי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ:

One who learns from his fellow one chapter, or one halakhah, or one verse, or one word, or even one letter, is obligated to treat him with honor; for so we find with David, king of Israel, who learned from Ahitophel no more than two things, yet called him his master, his guide and his beloved friend, as it is said, "But it was you, a man mine equal, my guide and my beloved friend" (Psalms 55:14). Is this not [an ... instance of the argument] "from the less to the

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

50 שיהיה לו דירה בתחתונים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מדרש תנחומא נשא פט"ז.

51 דירה בתחתונים

כאשר הקדוש ברוך הוא ברא את העולם, הוא רצה שתהיה לו דירה בתחתונים, כפי שיש לו בקרב העליונים. המאמר אומר שהמצוות יוצרות דירה זו.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז א'

... בָּאתִי לִגְנִי אַחֲוָתִי כֶּלֶה (שה"ש ה, א). אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, נִתְאַוָּה שְׂיָהָא לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים כְּמוֹ שֵׁישׁ בְּעֵלְיוֹנִים. בָּרָא אֶת הָאָדָם וְצָוָה אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ: מְכַל עֵץ הֲגֵן אָכַל תֹּאכַל, וּמַעֲצֵי הַדַּעַת טוֹב יָרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ (בראשית ב, טז-יז). וְעֵבֶר עַל צְוּיָיו. אָמַר לָקַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֶּךָ

הייתי מתאנה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחר צויתי אותך ולא שמרת אותו. מיד סלק הקדוש...

So it came to pass on the day that Moses had finished.” Rav says, “Every place where it is stated, ‘So it came to pass (wayehi),’ [is referring to] something new”; but R. Simeon says, “Every place where it says, ‘So it came to pass (wayehi)’ [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), “When I come to ... my garden, my sister bride.” R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

52 לאשתעי מילין דהדיוטא

העיקרון של הווה הוא שאין זה מדרכו של מלך לדבר בענייניהם של פשוטי העם. המאמר משתמש בו כדי להראות עד כמה כל העולמות נמוכים ביחס לה:

Zohar III, 149b זח"ג קמט, ב

הערת קה"ת
זח"ג קמט, ב. [כ].

53 פי מילין דכדי שאינן מערכו

הביאור הזה ל"דברים בטלים" כעניינים זניחים שאינם הולמים את מעמדו של המלך מובא שם.

הערת קה"ת
מובא באוה"ת שמות-ז' ע' ב'תרצ.

54 כל הנקי בשמי

"כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". המאמר מפרש את "לכבודי" כתכלית הבריאה — התורה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

הערת קה"ת
ישע"י מג, ז.

55 הערת קה"ת מפנה Numbers 2 למילים האלה.

Numbers 2 במדבר ב'

פסקה 6

56 הדיוט

הקטע בוהר (כי תצא) שהסוגריים מצטטים בנוגע למשמעות המילה "הדיוט" — אדם פשוט.

Zohar, Ki Teitzei 1:4-14 ספר הוהר, כי תצא א':ד'-י"ד

57 לית מחשבה תפיסא ביי

בתפילתו של אליהו (פתח אליהו), בתחילת תיקוני הוהר: "אין מחשבה תופסת בו כלל". הדברים מבטאים שה' נעלה מכל עולם ומכל השגה.

Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17a:10-12 תקוני הוהר י"ז א':י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון

ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
ת"ז בהקדמה (פתח אליהו).

58 ומאפס ותהו נחשבו לו

"כל הגויים כאין נגדו, מאפס ותהו נחשבו לו". המאמר מחיל זאת על כל העולמות.

Isaiah 40:17 ישעיהו מ':יז

כל־הגוים כְּאֵין נִגְדוּ מֵאָפֶס וְתֵהוּ נִחְשְׁבוּ־לוֹ:

All the nations are as nothing before Him; They are accounted by Him as things of nought, and vanity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י מ, יז.

59 במא"א אות ה' ס"ל

ההערה מפנה גם לשם, לצד מאורי אור, בעניין "הדיוט".

הערת קה"ת
ראה גם בביאור'ז' לצ"צ-א ע' רעח.

60 ובזח"ג תצא דרע"ו עי

הקטע מהוהר המצוטט כאן (III, 276a) מובא גם שם.

הערת קה"ת
מובא באוה"ת מסעי ע' אשעו.

61 כל מה שברא הקב"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות ו, יא.

62 כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו

"כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו". המאמר מביא זאת כתשובה לשאלה מדוע ה' בורא עולמות הנחשבים כאין לפניו.

Pirkei Avot 6:11 משנה אבות ו':י"א

כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מג), כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואומר (שמות טו), ה' ימלך לעלם ועד. רבי חנניא בן עזשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מב) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

Whatever the Holy Blessed One created in His world, he created only for His glory, as it is said: "All who are linked to My name, whom I have created, formed and made for My glory" (Isaiah 43:7), And it says: "The L-rd shall reign for ever and ever" (Exodus 15:18). Said Rabbi Hananiah ben Akashya: It pleased the Holy Blessed One to grant merit to Israel, that is why He gave them Torah and commandments in abundance, as it is said, "The L-rd was pleased for His righteousness, to

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

63 קדוש . . מלא כה"א כבודו

המלאכים קוראים: "קדוש, קדוש, קדוש ה' צבאות, מלא כל הארץ כבודו".
המאמר מפרש את "קדוש" כביטוי לנבדלותו של ה', ואת "כבודו" כלבושו
בעולם התחתון.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו:ג

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלִי־הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is
the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו, ג.

64 אתה הוא קודם שנה"ע

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Shelah (Shnei Luchos
HaBris).

הערת קה"ת

תפלת שחרית (בשינוי לשון). וראה שלי"ה ג, ב.

פסקה 7

65 אני ה' לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". המאמר מביא זאת כדי להראות שהבריאה אינה
מחוללת שינוי בה עצמו.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֵׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not
consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

66 ר"י קרי למאני מכבודות

רבי יוחנן כינה את בגדיו "מכבדי". המאמר נעזר בכך כדי לפרש "כבוד"
כלבוש.

Shabbat 113a:14 שבת קי"ג א:יד

"וּכְבֹּדְתוֹ מַעֲשֵׂוֹת דְּרָכֶיהָ". "וּכְבֹּדְתוֹ" — שְׁלֹא יִהְיֶה מְלָבוֹשׁ שֶׁל שַׁבָּת
כְּמְלָבוֹשׁ שֶׁל חוֹל, וְכִי הָא דְרַבִּי יוֹחָנָן קָרִי לְמַאֲנִיה "מְכַבְּדוֹתֵי".
"מַעֲשֵׂוֹת דְּרָכֶיהָ" — שְׁלֹא יִהְיֶה הִילּוּכָהּ שֶׁל שַׁבָּת כְּהִילּוּכָהּ שֶׁל חוֹל.
"מַמְצֹאוֹ הַפְּעָדָה" — הַפְּעָדָה אֲסוּרִין, הַפְּעָדָה שְׁמִים מוֹתָרִין. "וְדִבֵּר דְּבָר" —

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיג, א.

67 וכבודו הוא גימטריא ל"ב

הערת קה"ת מפנה לה Zohar III, 33a למילים האלה.

Zohar III, 33a זח"ג לג, א

הערת קה"ת

זח"ג לג, א.

68 וכבודו הוא גימטריא ל"ב נתיבות חכמה

הערת קה"ת מביאה את הוזהר הזה כמקור לזיהוי של כבוד עם שלושים
ושניים נתיבות חכמה.

Zohar, Tzav 20:135-145 ספר הוזהר, צו כ:קל"ה-קמ"ה

69 מועד — סד"ה ושמתי כדכד

המאמר פותח במחלוקת המלאכים מיכאל וגבריאל על פירוש "כדכד", שבה
אומר ה' "ייהיה כך וכך", ושואל מהיכן אתערותא דלתתא שואבת את כוחה.
ההפניה לסוף המאמר, בעניין "יוכל גבולך", מיועדת להרחבה על נתיבות
החכמה המתלבשות בסדרי המשנה.

הערת קה"ת

לקו"ת ראה כו, ב.

פסקה 8

70 והנה כלל כל התורה ומצות

מכאן ואילך מובא שם ציטוט של חלק זה מן המאמר.

הערת קה"ת

מכאן מובא בסה"מ תרל"ה-א ע' סד ואילך.

71 על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים

שמעון הצדיק: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, על העבודה
ועל גמילות חסדים". המאמר מפרש אותם כלימוד תורה, תפילה וצדקה.

Pirkei Avot 1:2 משנה אבות א:ב

שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כִנְסֵת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים:

Shimon the Righteous was one of the last of the men of the
great assembly. He used to say: the world stands upon three
things: the Torah, the Temple service, and the practice of
acts of piety

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 9

72 וכןגד ג' דברים אלו כתיב בראתיו יצרתיו אף עשיתיו

הצמח צדק מציין שם שכאן מוסברים שלושת העמודים כחשבה, דיבור
ומעשה — "בראתיו, יצרתיו, עשיתיו" — ומונה מקומות נוספים העוסקים
במאמר "על שלושה דברים העולם עומד".

הערת קה"ת

"[כאן] פ"י שהם ג' בחי' מחודמ"ע שהן בחי' בראתיו יצרתיו אף עשיתיו . .
ועיין עוד מענין על שלשה דברים העולם עומד בלקו"ת פ' שלח בד"ה אני
אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ דרוש השני פ"ד. ובשה"ש בד"ה
לבבתי אחותי כלה פ"ג. ובת"א פ' בשלח סד"ה אז ישיר משה ובניי" —
אוה"ת ויקרא-ד ע' א'נט.

73 בראתיו יצרתיו אף עשיתיו

"לכבודי בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו". המאמר מקביל בין שלושת הפעלים
לבין מחשבה, דיבור ומעשה.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ יֵצְרֵתִיו אֶף־עָשִׂיתִיו:

Every one that is called by My name, and whom I have creat-
ed for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 ברעותא דליבא

אחד הקטעים בוהר שמוכאים בהערת קה"ת, בעניין תלות הקרבן במעשה הכהן וברצון הלב.

Zohar, Shmini 6:70-7:79 ספר הזהר, שמיני ו:ע"ז-ז:ע"ט

75 ברעותא דליבא

קטע שלישי בוהר שמוכא בהערת קה"ת בעניין זה.

Zohar, Korach 7:29-8:37 ספר הזהר, קרח ז:כ"ט-ח:ל"ז

76 תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה

בתניא מוכא המאמר "תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה", ונדון מקומה של הכוונה בתפילה ובמצוות.

הערת קה"ת

טור פטדה הלי שבת סרטיג סק"ה בשם חז"ל. סידור ר"י עמדין סולם בית א- ל ד"ה מחשבה (ו, ב) בשם הראשונים. ישועות משיחו — אברבנאל יב, א. אברבנאל ומדרש שמואל לאבות פ"ב, מ"ג. שלי"ה רמט, ב. סשי"ב פלי"ה ושי"נ [ל"מ]. [כ].

77 הקול מעורר הכוונה

בקוד ההלכה של אדמו"ר הזקן נאמר שם שהקול מעורר את הכוונה, כעניין של הלכה.

הערת קה"ת

ב"י הלי תפלה ססק"א. ראה שלי"ה פב, ב. שרי"ע אדה"ז חא"ה סס"א, ס"ה. סק"א, ס"ג. מאמרי אדה"ז — הקצרים עי תקלה. אוה"ת ורא"ע קעו.

78 היא במקום הקרבנות

המילים כאן מצטטות את Berakhot 26a:17. הקטע מופיע למטה.

Berakhot 26a:17 ברכות כ"ו א"י

איפצא להו: טעה ולא התפלל מנחה, מהו שיתפלל ערבית שמים? אם תמצא לומר, טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שמים, משום דחד יומא הוא, דכתוב: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", אבל הכא תפלה במקום קרבן היא, וכיון דעבר יומו בטל קרבנו. או דילמא כיון דצלותא רחמי היא, כל אימת דבעי מצלי ואזיל.

The question was asked : How is it if one erred and omitted the afternoon Tefillah — shall he say it twice in the evening ? If thou thinkest thou canst answer [by quoting] "If one erred and omitted the evening Tefillah, he should say it twice in the morning," [that is different] because it is one day ; as it is written, "And there was evening and there was morning one day " (Gen. i. 5). But here the Tefillah is the substitute ... for the sacrifice, and the day

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות כו, א.

79 וברעותא דלבא כנזכר בזהר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ח"ג לט, א. פה, ב. קעז, ב.

פסקה 10

80 סור מרע ועשה טוב

"סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו". המאמר מציג זאת כדרך שבה מכניעים את הסטרא אחרא ואור ה' מאיר בנפש.

Psalms 34:15 תהילים ל"ד:ט"ו

סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו:

.Depart from evil, and do good; Seek peace, and pursue it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, טו.

פסקה 11

81 מרכבה

המדרש מכנה שוב את האבות מרכבה לה'. בהערת קה"ת מוכא המקור עם הציון 47:6.

Bereshit Rabbah 82:6 בראשית רבה פ"ב ו'

ויעל מעליו אלקים - אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנאמר (בראש' יג): ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים (שם כח) והנה ה' נצב עליו, ויצב יעקב מצבה וגו':

G-d ascended from upon him, in the place where He had "spoken with him" (Genesis 35:13). "G-d ascended from upon him" - Reish Lakish said: The patriarchs are the Divine Chariot, as it is stated: "G-d ascended from upon Abraham" (Genesis 17:22); "G-d ascended from upon him"; "the L-rd stood over him" (Genesis 28:13). "Jacob established a monument in the place where He spoke with him, a monument of stone. He poured a libation upon it, and poured oil upon it" (Genesis 35:14). "Jacob established a ... monument.... He poured a

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

82 מרכבה

קטע מהזהר שהערת קה"ת מביאה כמקור לכך שהאבות הם מרכבה.

Zohar, Pinchas 123:856-124:867 ספר הזהר, פנחס קכ"ג:תתנ"ו-קכ"ד:תתס"ז

83 שהוא בחי' מרכבה

ריש לקיש: "האבות הן הן המרכבה". המאמר מסביר באמצעות זאת את הביטוי "אלקי אברהם": אברהם היה מרכבה לה'.

Bereshit Rabbah 47:6 בראשית רבה מ"ז ו'

ויכל לדבר אתו - תנ"י, הנפטר מחבירו בין גדול בין קטן, צריך ליטול ממנו רשות. ממי את למד? מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקב"ה, באו מלאכי השרת לדבר עמו. אמר להן: נפטר מן השכינה, שהיא גדולה מכם תחלה, אחר כך אני מדבר עמכם. כיון שדבר עם הקדוש ברוך הוא כל צרכו, אמר לפניו: רבון העולמים! צריך אני לדבר. אמר לו: הפטר בשלום, הה"ד: ויעל אלקים מעל אברהם. אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנא': ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים. (בראשית כה) והנה ה' נצב עליו:

He concluded speaking with him, and G-d ascended from "upon Abraham" (Genesis 17:22). It is taught: One who de-

למקום, שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלקיכם. חביבין ישראל שנתן להם כלי המדה. חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי המדה שבו נברא העולם, שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם, תורת אל תעזבו:

He used to say: Beloved is man for he was created in the image [of G-d]. Especially beloved is he for it was made known to him that he had been created in the image [of G-d], as it is said: "for in the image of G-d He made man" (Genesis 9:6). Beloved are Israel in that they were called children to the All-Present. Especially beloved are they for it was made known to them that they are called children of the All-... Present, as it is said: "you are children

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

89 ברא כרעא דאבוה

המקורות ל"ברא כרעא דאבוה" מובאים שם.

Yevamot 3a:2-4 יבמות ג' א:ב-ד'

דאמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתנא "הנה" אתנא "ומה". השתא דאמרת כל מלתא דאתנא מדרשא חביבא לקה, ליתני לאחותא אשה לבסוף! אידי דאיירי באיסור אחותא, תנא אחותא אשתא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יונת אלם רפ"ב. וראה יבמות ג, א תוד"ה מקמי. הנסמן במאמרי אדה"ז — פרשיות לעי' שדמ.

פסקה 12

90 כשם שא"א לעולם

"כשם שהעולם אינו יכול להתקיים בלי רוחות, כך אינו יכול להתקיים בלי ישראל." המאמר מפרש זאת כך: ישראל הם החיות הפנימית המקימת את כל העולמות.

Taanit 3b:2 תענית ג' ב:ב'

אלא רוחות מנא לו דלא מיעצרי? אמר רבי יהושע בן לוי, דאמר קרא: "כי בארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם ה'". מאי קאמר להו? אילימא הכי קאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל: דבדתינכו בארבע רוחי דעלמא, אי הכי — "בארבעה" "בארבעה" מיבעי לקה! אלא הכי קאמר: כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות — כך אי אפשר לעולם בלא ישראל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית ג, ב. נתבאר בארוכה במים רבים תרל"ו פרק קה ואילך. וראה גם באוה"ת בראשית-ג דף תקנו, ב.

91 בד"ה ויאמר משה אכלוהו היום

כפי שמסכמת ההערה, המאמר שם מסביר שה"רוחות" הן הכיוונים המרכיבים את גבולות המרחב, ולכן העולם אינו יכול להתקיים בלעדיהם; בדומה לכך, העולם אינו יכול להתקיים בלי ישראל, הממשיכים את אור איון סוף להתלבש במרחב.

הערת קה"ת

תו"א בשלח סה, ב. ושם מבאר כי רוחות הם ו"ק צפון ודרום כו' שהם עיקר העולם שזהו גבול המקום ואם לא הרוחות לא הי' בחי' מקום כלל, כך א"א

parts from another person, whether of greater or lesser stature, must take his leave from him. From whom do you derive this? From Abraham. On one occasion, Abraham was speaking with the Holy One blessed be He, when the ministering angels came to speak with him. He said to them: 'Let me first take my leave from the Divine Presence, which is of ... greater stature than you, then I will speak with

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar III, 257b זח"ג רנו, ב

הערת קה"ת

ראה ב"ר פמ"ו, ו. פפ"ב, ו. זח"ג רנו, ב.

84 אין מלך בלא עם

הקטע ההוא, העוסק במצה של פסח, מציין שהמצוות הן ציווי המלך, ושביקומו מקיימים את "שום תשים עליך מלך" — בחינת ראה תתא. שם מובאים המקורות הקדומים יותר לעניין "אין מלך בלא עם".

הערת קה"ת

עמה"מ שער שעשועי המלך רפ"א. ס' החיים פ' גאולה פ"ב. בחיי וישב לח, ל. הנסמן לעיל יד, ב.

85 אין מלך בלא עם

רבנו בחיי על וישב מביא את העיקרון "אין מלך בלא עם". זהו אחד המקורות שהערת קה"ת מביאה לעיקרון זה.

Rabbeinu Bahya, Bereshit 38:30 רבנו בחיי, בראשית ל"ח:ל'

86 כמ"ש במ"א

זהו ה"כמקום אחר" שאליו מתייחס המאמר: תכלית הבריאה היא גילוי מלכותו של ה', שכן אין מלך בלא עם — עם מלשון "עוממות", דברים הנפרדים מן המלך, ורים לו ומרוחקים ממנו. אפילו בנים רבים מאוד אינם נחשבים למלכות.

Tanya, Sha'ar HaYichud 7:2 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ז' ב: כ' הנה, סיבת וטעם הצמצום וההסתה הנה, שהסתיר והעלים הקדוש ברוך-הוא את החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו, הנה הוא ידוע לכל, כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך, ד"אין מלך בלא עם, פירוש "עם" — מלשון "עוממות", שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך, כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד — לא שייך שם "מלוכה" עליהם, וכן אפילו על שרים לבדם, רק "ברוב עם" — ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא ח"ב פ"ו. לקו"ת ראה לב, ב.

87 בנים למקום

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ג, יד.

88 נקראים בנים למקום

"חביבין ישראל שנקראו בנים למקום". המאמר משתמש בכך כדי להבחין בין היחס של ישראל להי' לבין היחס של עם למלוכה.

Pirkei Avot 3:14 משנה אבות ג:י"ד

הוא הנה אומר, חביב אדם שנברא בצלם. חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר (בראשית ט) כי בצלם אלקים עשה את האדם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום. חבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים

לעולם בלא ישראל שהרי המשכת אור א"ס להיות מתלבש בבחינת מקום הוא ע"י ישראל שהם הממשיכים, ע"ש.

92 מחדש בטובו בכ"ט

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ברכת יוצר.

93 וכברייטו של עולם

התלמוד מסביר שסדר הבריאה היה "תחילה חושך ואחר כך אור". עלות השחר מדי יום חוזרת על כך ורומזת לבריאה יש מאין.

Shabbat 77b:8 שבת ע"ז ב:ח'

... אָמַר לָקָה. אָמַר לָקָה: מַאי טַעמָא עֵיזִי מְסַגֵּן בְּרִישָׁא וְהָדָר אִימְרִי? אָמַר לָקָה כְּבָרִיתָו שֶׁל עוֹלָם, דְּבָרִישָׁא חֲשׂוּקָא וְהָדָר נְהוּרָא. מַאי טַעמָא הֵיזִי מְסַגֵּין וְהֵיזִי מְגַלֵּין? הֵיזִי מְסַגֵּין מִיִּנְיָהּ — מְסַגֵּין, וְהֵיזִי דְלָא מְסַגֵּין מִיִּנְיָהּ — מְגַלֵּין. מַאי טַעמָא גְמָלָא זוּטָר גְנוּבְתִיָּה? מִשּׁוּם דְּאָכַל פִּסִּי. מַאי טַעמָא תוֹרָא אָרִיקָא גְנוּבְתִיָּה? מִשּׁוּם דְּדִיר בְּאִגְמִי, וּבְעֵי לְכַרְכּוּשֵׁי בְקִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
שבת עז, ב.

13 פסקה

94 זה היום תחלת מעשיך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
תפלת מוסף דר"ה.

95 בריה נברא העולם

רבי אליעזר אומר שהעולם נברא בתשרי. המאמר משתמש בכך כדי להסביר מדוע ראש השנה נקרא "תחילת מעשיך".

Rosh Hashanah 10b:9-10 ראש השנה י' ב:ט'-י'

מְכַלְל דְּתַרְוִיָּהּ סְבִירָא לְהוּ בְּנִיסָן נְבִירָא הָעוֹלָם. תְּנִיָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּתַשְׁרִי נְבִירָא הָעוֹלָם, בְּתַשְׁרִי נולָדוּ אַבּוֹת, בְּתַשְׁרִי מֵתוּ אַבּוֹת, בְּפֶסַח נולָד יִצְחָק, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִקְדָּחַה שְׁרָה רַחֵל וְחַנָּה, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֶסְרִין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
רי"ה י, ב. וראה ר"ן שם טז, א. אנה"ק סי' יד.

96 התורה שעיקר מצותה בדבור

בהלכות תלמוד תורה של אדמו"ר הזקן נאמר שם שמצוות לימוד התורה מתקיימת באמצעות אמירת המילים.

הערת קה"ת

ראה הלי' ת"ת לרבה"ז פ"ב הי"ב. מאמרי אדה"ז על ענינים ע' רכד. שיחת כ"ק אדמו"ר בלקוטי פ"י לאגה"ת פ"א ע' סה.

14 פסקה

97 ושננתם לבניך

"ושננתם לבניך ודיברת בם". מצוות לימוד התורה מנוסחת כדיבור.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים ו, ז.

98 והגית בו יומם ולילה

"לא ימוש ספר התורה הזה מפידך והגית בו יומם ולילה". גם כאן התורה קשורה לפה.

Joshua 1:8 יהושע א:ח'

לֹא-יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּידְךָ וְהִגִּיתָ בוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמָר לַעֲשׂוֹת כְּכָל-הַכְּתוּב בוֹ כִּי-אֵין תִּצְלִיחַ אֶת-דְּרָכְךָ וְאֵין תִּשְׁכַּיֵּל:

This book of the law shall not depart out of thy mouth, but thou shalt meditate therein day and night, that thou mayest observe to do according to all that is written therein; for then thou shalt make thy ways prosperous, and then thou shalt have good success

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
יהושע א, ח.

99 וקיי"ל דהרהור לאו כדיבור . . בהרהור לבד

עקרון התלמוד שלפיו מחשבה אינה כדיבור. המאמר משתמש בו כדי להראות שמצוות לימוד התורה מתקיימת באמצעות דיבור.

Berakhot 20b:20-21 ברכות כ' ב:כ'-כ"א

וְרַב חֲסִידָא אָמַר, הִרְהוּר לֹא כְדִבּוּר דְּמִי, דְּאִי סָלָקָא דַּעְתָּךְ הִרְהוּר כְּדִבּוּר דְּמִי — יוֹצֵיא בְּשִׁפְתָיו. אֵלָּא מַאי הִרְהוּר לֹא כְדִבּוּר דְּמִי, לְמַה מְהַרְהֵר? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיוּ כָּל הָעוֹלָם עוֹסְקִין בוֹ וְהוּא יוֹשֵׁב וְכֻטֵּל.

But Rab Hisda said : Meditation is not the equivalent of speech ; for if it enter thy mind that it is the equivalent of speech, let him utter the words with his lips ! How is it then ? Meditation is not the equivalent of speech. Why, then, should he meditate? R. Eleazar said : So that the whole world should not be engaged upon the reading of the Shema', whereas he sits idle

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Shabbat 150a:7 שבת ק"א ז:

רַמִּי לָקָה רַב אֶחָא בַר רַב הוֹנָא לְרַבָּא: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דִּיבּוּר אָסוּר הִרְהוּר מוֹתֵר — אֵלְמָא הִרְהוּר לֹא כְדִבּוּר דְּמִי? וְהָאֵמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מְקוֹם מוֹתֵר לְהִרְהֵר, חוּץ מִבֵּית הַמֶּדְרָגָה וּמִבֵּית הַכֶּסֶּא! שְׁאֵין הֵתָם, דְּכַעֲיָנוּ "וְהָיָה מַחְנִיךָ קְדוֹשׁ", וְלִיכָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ברכות כ, ב. שבת קנ, א. טושיע הלי ק"ש סימן סב. הלי ת"ת לאדה"ו פ"ב הי"ב ועוד.

100 ות"ת כנגד כולם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
פאה א, א.

101 ותלמוד תורה כנגד כולם

לאחר שמנתה את המצוות שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה, מסיימת המשנה: "ותלמוד תורה כנגד כולם".

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א:א

אלו דברים שאין להם שעור. הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקנה קצמת לו לעולם הבא. כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והקצאת שלום בין אדם לחברו, ותלמוד תורה כנגד כלם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The performance of righteous deeds; And the making of peace ... between a person and his friend; And the study of
Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

102 הקל קול יעקב

יצחק אומר: "הקול קול יעקב". המאמר מחיל זאת על קול לימוד התורה הנשמע מפייהם של יהודים.

Genesis 27:22 בראשית כ"ז:כב

ויגש יעקב אליצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
בראשית כז, כב.

103 סתימא דכ"ס

כינוי של אדרא זוטא לדרגה העליונה והנסתרת ביותר: "הנעלם מכל הנעלמים". המאמר מחיל אותו על הרצון העליון, מקור התורה.

Zohar II, 142a זח"ב קמב, א

Zohar III, 292a זח"ג רצב, א

הערת קה"ת
אדרי"ז זח"ב קמב, א. זח"ג רצב, א. ועוד.

פסקה 16

104 עקימת שפתיו הוה מעשה

הכלל שבתלמוד שלפיו תנועת השפתיים נחשבת למעשה. המאמר מחיל

זאת על הדיבור בלימוד תורה.

Bava Metzria 90b:13-14 בבא מציעא צ"ב:י"ג-י"ד

איתמר: תסמה בקול והנהיגה בקול? רבי יוחנן אמר: חייב, ריש לקיש אמר: פטור. רבי יוחנן אמר: חייב, עקימת פיו הוה מעשה. ריש לקיש אמר: פטור, קלא לא הוי מעשה. איתביה רבי יוחנן לריש לקיש:

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sanhedrin 65b:4-6 סנהדרין ס"ה:ד-ו

רבי יוחנן אמר: חייב, עקימת פיו הוי מעשה. ריש לקיש אמר: פטור, עקימת פיו לא הוי מעשה. אלא אמר רבא: שאני עדים זוממין, הואיל וישנן בראיה. תנו רבנן: בעל אוב - זה המדבר בין הפרקים ומבין אצילי ידיו. ידעוני - זה המניח עצם ידוע בפיו, והוא מדבר מאליהו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"מ צ, ב. סנהדרין סה, ב. כריתות ג, סע"ב. ראה אוה"ת נח תרטו, ב.

105 דעקימת שפתיו הוי מעשה

מקום שלישי שמציינת הערת קה"ת לכלל זה.

Keritot 3b:21-22 כריתות ג'ב:כ"א-כ"ב

בעל אוב, מאי מעשה אית בקה? הקשת ורועותיו הוי מעשה. מגדר, מאי מעשה אית בקה? עקימת שפתיו הוי מעשה. קא סלקא דעתין: הקשת ורועותיו הוי מעשה זוטא אפילו לרבנן. מיתבי: בעבודה זרה אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון שזיבח, וקשר, וניסה, והשתחוה. וקשיא לו, השתחוואה לית בה מעשה!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

106 היום לעשותם

"ושמרת את המצוה... אשר אנכי מצוך היום לעשותם". חז"ל דורשים את המילה "היום" על העולם הזה, המקום שבו עושים.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
דברים ז, יא.

107 כי זה כל האדם

"את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם". המאמר מפרש זאת כתכלית ירידת הנשמה.

Ecclesiastes 12:13 קהלת י"ב:י"ג

סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם:

The end of the matter, all having been heard: fear G-d, and keep His commandments; for this is the whole man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
קהלת יב, יג.

108 בודקין את החמץ

"אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר". המאמר משתמש באור

הקטן והדק של הנר כהקבלה לאור שבמחשבה.

Pesachim 2a:1 פסחים ב' א:א'

מִתְנִי אֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִין אֶת הַחֶמֶץ לְאוֹר הַנֵּר. כָּל מְקוֹם שֶׁאֵין מְכַנִּיסִין בּוֹ חֶמֶץ, אֵין צְרִיךְ בְּדִיקָה. וּבְמָה אָמְרוּ "שְׁתֵּי שׁוּרוֹת בְּמִרְתָּף" — מְקוֹם שֶׁמְכַנִּיסִין בּוֹ חֶמֶץ. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָל הַמִּרְתָּף, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַחֲצִיזוֹנוֹת שֶׁהֵן הָעֲלִיזוֹנוֹת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים ב, א.

109 ע"פ ובבואה

שם מסביר אדמו"ר הזקן שהבירור נעשה במחשבה: כשעניין בא לפני האדם, הוא מתבונן בו, מקבל את הטוב כדי שייקבע במחשבתו, ודוחה את הרע. כל עבודת האדם היא בירור הטוב מן הרע, בירור אחר בירור, באמצעות חכמה, שהיא ביטול.

הערת קה"ת

תו"א צו, ב "והנה הבירור הוא במחשבה כמו שנראה בחוש בגשמיות שכאשר יפול לאדם איזה ענין הוא חושב ומהרהר בו ואת הטוב יקבל ונקלט במוחו ומחשבתו להיות גומר כך בדעתו שיקום הדבר ויהי כך בפועל ממש ואת הרע דוחה לחוץ".

110 אמר עם הספר

"ובגהיע תור אסתר... אמר עם הספור". הפסוק שמבאר המאמר המצוטט בתורה אור.

Esther 9:25 אסתר ט':כ"ה

וּבִבְרָאָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עַם־הַסֵּפֶר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הָרָעָה אֲשֶׁר־הָשִׁב עַל־הַיְּהוּדִים עַל־רֹאשׁוֹ וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת־כְּנָיו עַל־הָעֵץ:

but when ashe came before the king, he commanded by letters that his wicked device, which he had devised against the Jews, should return upon his own head; and that he and his sons should be hanged on the gallows

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

111 רוח אייתי רוח

מאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה דן באמירה זו, שרוח מלמטה מביאה וממשיכה רוח מלמעלה.

הערת קה"ת

עלי"ק ואתחנן יב, ג. [כ].

פסוקה 18

112 ויקם עדות ביעקב

"הקים עדות ביעקב ותורה שם בישראל". המאמר מפרש את שני השמות כשתי בחינות של ביטול.

Psalms 78:5 תהילים ע"ח:ה'

וַיִּקֶם עֲדוֹת בְּיַעֲקֹב וְתוֹרָה שָׁם בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צָוָה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדִיעֵם לְבָנֵיהֶם:

For He established a testimony in Jacob, And appointed a law in Israel, Which He commanded our fathers, That they should make them known to their children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עח, ה.

113 ע"פ הבאים ישרש

שם מוסבר ש"יעקב יכה שורש" רומז למצוות, שירדו מן הרצון העליון אל הדברים הגשמיים: יעקב הוא היידי שירדה עד ה"יעקב". באמצעות כך "ישראל יציץ ופרח" — הצמיחה מן ההעלם אל הגילוי.

הערת קה"ת

תו"א נג, ד. ראה אוה"ת שמות צ' ע"כ נעתק בסה"מ תרל"ה שם.

114 הבאים ישרש

"בימים הבאים יכה שורש יעקב, יציץ ופרח ישראל". זהו הפסוק שמאמר תורה אור המצוטט כאן מביא.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו'

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וַיִּצְיָץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי־תֵבֶל תְּנוּכָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

115 אני כברוש רענן

"אני כענן רענן; ממני נמצא פרייך". המאמר מפרש זאת כהתכופפות של ה' אל תוך המצוות, והרמת הנשמה למעלה.

Hosea 14:9 הושע י"ד:ט'

אֶפְרַיִם מֵה־לִּי עוֹד לְעֶצְבִּים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרְנוּ אֲנִי כְּבֹרֶשׁ רֵעֵנוּ מִמֶּנִּי פְרִיָּה נִמְצָא:

Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cy-press-tree; From Me is thy fruit found

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יד, ט.

116 בכפיפתו — במעשה דיואב

ההערה מפנה את הקורא להערת הרבי שנדפסה קודם לכן במהדורה זו, על סיפור יואב.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר לעיל בהערות וצינונים יט, א. להעיר שבביכלאך (גרשמו להלן ברשימת הכת"י) 223. 239. ליתא ובבוכ 400 ניתוסף עה"ג. אבל כנראה הוא השמטת המעתיק כי בבוכ 415 שנרשם בראשי העמודים תורת אדמו"ר מהרש"ו שייך [שיחי נצח] וכן בסה"מ תקס"ב הובא ככפנים.

117 סדי"ה קול דודי

בקטע זה מוסבר "דומה דודי לצבי": כשם שהצבי מסובב את ראשו לאחור, כך למעלה, המדרגה שלמעלה מחכמה יורדת אל המצוות הגשמיות, כגון ציצית ותפילין, ששורשן בכתר, בעמודי האור של תרי"ג המצוות.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש טו, ד.

118 דומה דודי לצבי

"דודי דומה לצבי". זהו הפסוק שנידון במאמר הקודם על "קול דודי", שאליו מפנה הסוגריים המרובעים.

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב'ט'

דומה דודי לצבי או לעפר האלים הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he standeth behind our wall, He looketh in through the windows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 ובדיה קדש ישראל

שם מוסבר "קדש ישראל לה": מי שהוא "ישראלי", המנצח במלחמה עם הנפש הבהמית, הוא "קדש לה" ועולה להיכלל בפנימיות רצונו של אין סוף; באמצעות התורה והצדקה עולה שורשה של כנסת ישראל אל רצונו הפנימי של ה'.

הערת קה"ת

לקו"ת פנחס פ, ב.

120 קדש ישראל

"קודש ישראל לה", ראשית תבואתו". זהו הפתח של המאמר הקודם שאליו מפנה הסוגריים המרובעים.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב'ג'

קדש ישראל לה ראשית תבואתה כל־אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם־ה'

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

121 ואנכי תרגלתי לאפרים

"ואנכי תרגלתי לאפרים, קחם על זרועותי". זהו דימוי להתכופות של ה' אל ישראל, שנידון במאמר המצוטט.

Hosea 11:3 הושע י"א:ג'

ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על־זרועותי ולא ידעו כי רפאתים: And I, I taught Ephraim to walk, Taking them by their arms; But they knew not that I healed them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 לאור באור

"להשיב נפשו מני שחת, לאור באור החיים". המאמר משתמש בביטוי הזה לתיאור הנשמה המוארת באור אין סוף.

Job 33:30 איוב ל"ג:ל'

להשיב נפשו מני־שחת לאור באור החיים:

To bring back his soul from the pit, That he may be enlightened with the light of the living

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 צורה בצרור החיים את ה'

ברכת אביגיל לדוד: "והיתה נפש אדוני צורה בצרור החיים את ה' אלקיך". המאמר משתמש בה לתיאור עליית הנשמה באמצעות המצוות.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

ויקם אדם לרדף ולבקש את־נפשו והיתה נפש אדני צורה בצרור החיים את ה' אלקיך ואת נפש אביך יקלענה בתוך כף הקלע:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א כה, כט.

פסקה 20

124 את זה לעויו עשה אלקים

"ה' עשה את זה לעומת זה". זהו הבסיס לקיומו של כוח טומאה המקביל לקדושה.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז'י"ד

ביום טובה היה בטוב וכיום רעה ראה גם את־זה לעֲמִת־זה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים עַל־דִּבְרֹת שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוֹמָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, יד.

125 לא לה' המה

"כי לא אלקים המה". המאמר משתמש בביטוי זה ביחס למחשבה, לדיבור ולמעשה שאינם מוקדשים לה'.

Jeremiah 5:10 ירמיהו ה'י'

עלו בשרותיה ושתתו וכלה אל־תעשו הסירו נְטִישׁוֹתֶיהָ כִּי לֹא לַה' הֶמָּה:

Go ye up into her rows, and destroy, But make not a full end; Take away her shoots; For they are not the L-RD'S

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 כבוד חכמים ינחלו

"חכמים ינחלו כבוד, וכסילים מרים קלון". הפסוק מצמיד כבוד לקלון.

Proverbs 3:35 משלי ג'ל"ה

כבוד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וְכָסִילִים מִרִּים קֶלֶן:

The wise shall inherit honour; But as for the fools, they carry away shame

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, לה.

127 ביתר שאת

יעקב מכנה את ראובן "יתר שאת". המאמר שואל את הביטוי כדי לתאר את התרוממות הנשמה מעבר ליכולתה שלה.

Genesis 49:3 בראשית מ"ט:ג'

ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז:

Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the excellency of power

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 ואת נפש אויבך יקלענה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ש"א שם.

129 ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע

אביגיל: את נפש אויבי דוד ה' יקלענה בתוך כף הקלע". המאמר מפרש זאת כהשלכת הנשמה למרחק מה בעקבות החטא.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וַיָּקָם אָדָם לְרִדְפָּךְ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְהִיתָה נַפְשִׁי אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשִׁי אֲבִיךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלֶעַ:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 ואנכי הסתר אסתיר

"ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה". הפסוק מתאר את הריחוק מפני ה' שהחטא גורם.

Deuteronomy 31:18 דברים ל"א:י"ח

וְאֲנֹכִי הַסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בְּיוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לא, יח.

21 פסקה

131 כד"ה צו את בניי

המאמר שם מסביר שרק בעולם הזה יש לאדם בחירה חופשית ויכולת לשוב; בעולם הבא הוא נשאר כפי שנמשך כאן, ואף שהאלקות מתגלה שם, אין הוא יכול לשחרר את נפשו ממשכיות הגוף שנענה להן. זהו "כף הקלע": הטלטול במחשבות ההבל שאליהן נמשך בעולם הזה.

הערת קה"ת

לקו"ת פנחס עה, ג.

132 את קרבני לחמי

"צווה את בני ישראל ואמור להם: את קורבני, לחמי..." פתיחת המאמר בלקוטי תורה, העוסק ב"כף הקלע".

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנֵי לַחְמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 ועת לכל חפץ

"לכל זמן, ועת לכל חפץ תחת השמים". המאמר מחיל זאת על עשרת ימי

תשובה.

Ecclesiastes 3:1 קהלת ג:א'

לְכָל זָמַן וָעֵת לְכָל־חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם:

To every thing there is a season, and a time to every purpose under the heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 וישוב אל ה' וירחמהו

"יעזוב רשע דרכו... וישוב אל ה' וירחמהו". הפסוק מתאר את השיבה שמגיעה לאחר המירות.

Isaiah 55:7 ישעיהו נ"ה:ז'

יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מִחֻשְׁבֹּתָיו וְיָשֹׁב אֶל־ה'; וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְכָּה לְסֻלּוֹחַ:

Let the wicked forsake his way, And the man of iniquity his thoughts; And let him return unto the L-RD, and He will have compassion upon him, And to our G-d, for He will abundantly pardon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, ז.

135 ויזעקו אל ה' בצר להם

"ויזעקו אל ה' בצר להם, ומצוקותיהם יושיעם". המאמר מביא זאת ביחס לזעקה הנובעת מתחושת הריחוק.

Psalms 107:13 תהילים ק"ז:י"ג

וַיִּזְעָקוּ אֶל־ה' בְּצָר לָהֶם מִמִּצְקוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם:

They cried unto the L-RD in their trouble, And He saved them out of their distresses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קז, יג.

136 אליך ה' נפשי אשא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם כה, א.

137 אליך ה' נפשי אשא

"אליך ה' נפשי אשא". המאמר מפרש זאת כמהות התשובה: מסירת הרצון לה'.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה:א'

לְדָוִד אֱלֹהִי ה' נַפְשִׁי אֲשָׂא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 ועד"ז תקנו לומר בקשת סלח לנו

שם מוסבר "סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחל לנו מלכנו כי פשענו": פשע הוא מרידה, השלכת העול. לאחר קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, האדם רואה שבכל פעם שלא עורר על עצמו יראה זו, הרי זה כאילו מרד.

הערת קה"ת

ראה תו"א צה, ג. לקו"ת ר"ה סב, ד.

139 כ"א חטאת מה תפעל לו

"אם חטאת, מה תפעל בו?" המאמר מביא זאת כדי להראות שמחילה אינה

יכולה להתפרש כביטול הנזק שנגרם לה:

Job 35:6 איוב ל"ה ו'

אם־הטאת מה־תפַּעֲלֶיבו וְרָבוּ פִשְׁעֵיךָ מִה־תַּעֲשֶׂה־לוֹ:

If thou hast sinned, what doest thou against Him? And if thy
?transgressions be multiplied, what doest thou unto Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

עפ"י איוב לה, ו.

140 מי כמוך אב הרחמים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בתפלת מוסף ונעילה ומנחת שבת דעש"ת.

141 וכמ"ש בזהר

מאמר מאוחר יותר בלקוטי תורה מביא את דברי הזוהר האלה, שהעולמות
נבראו במחשבה אחת.

הערת קה"ת

עליק פי עקב טז, ריש ד וש"נ [כ].

142 וקורא הדורות מראש

"מי פעל ועשה, קורא הדורות מראש". הפסוק מבטא את ראייתו של ה' את
כל הדורות בבת אחת.

Isaiah 41:4 ישעיהו מ"א ד'

מִי־פָעַל וַעֲשֶׂה לְרֹאשׁ הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי ה' רֹאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרָיִים אֲנִי־הוּא:

Who hath wrought and done it? He that called the genera-
tions from the beginning. I, the L-RD, who am the first, And
.with the last am the same

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 וכמ"ש בזהר... לפניו ית'

הקטע הזה, מן "ככתוב בזהר" ועד "לפניו", מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא בסה"מ תרכ"ז ע' רח (ובהוצאת תשנ"ט ע' רפג).

144 בד"ה תקעו בחדש

המאמר שם מסביר שחודש תשרי נקרא "חודש" סתם, מפני שהוא חידוש
כללי של כל העולמות והתהוותם מאין. ראש השנה הוא "ראש" השנה:
כשם שהראש כולל את חיות הנפש הכללית, המתפשטת בכל איבר, כך
ראש השנה מגלה את החיות שממנה נמשך לכל חודש החיות המיוחדת לו.

הערת קה"ת

לקו"ת ר"ה נג, ד ואילך.

פסוקה 22

145 אב הרחמים

המאמר מבחין בין אב הרחמן, שמרחם במידה שהשכל מחייב, כמו אדם
שסולח לחבר פעם או פעמיים, לבין אב הרחמים, שרחמיו הגדולים אינם
מוגבלים והוא סולח גם לאחר חטאים רבים מאוד.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ר"ה סב, ד.

146 דע מאין באת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ג, א.

147 דע מאין באת

עקביא בן מהללאל: "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד
ליתן דין וחשבון". המאמר מפרש את המילה "מאין" כ"מן האין" — המקור
האלוקי.

Pirkei Avot 3:1 משנה אבות ג:א'

עֲקִיבָא בֶן מִהֶלְלָאֵל אוֹמֵר, הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים וְאִי אַתָּה כָּא לִידֵי
עֲבֵרָה. דַּע מֵאֵין בָּאתָ, וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, וּלְפָנַי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין
וְחֶשְׁבוֹן. מֵאֵין בָּאתָ, מִטְּפָה סְרוּחָה, וּלְאֵן אַתָּה הוֹלֵךְ, לְמָקוֹם עֶפֶר וְרָמָה
וְתוֹלְעָה. וּלְפָנַי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, לְפָנַי מִלְכֵי הַמְּלָכִים
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

Akabyah ben Mahalalel said: mark well three things and you
will not come into the power of sin: know from where you
come, and where you are going, and before whom you are
destined to give an account and reckoning. From where do
you come? From a putrid drop. Where are you going? To a
place of dust, of worm and of maggot. Before whom you are
destined to give an account and reckoning? Before the King
.of the kings of kings, the Holy One, blessed be He

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

פסוקה 23

148 ומאיגרא רמה

"מגג גבוה אל בור עמוק" — דימוי של הגמרא לנפילה גדולה. המאמר
מחיל זאת על ירידת הנשמה.

Chagigah 5b:16-17 חגיגה ה' ב:ט"ז-י"ז

רַבִּי הֵנָּה נָקִיט סֵפֶר קִינּוֹת וְקָא קָרִי בְּגוּיָה, כִּי מָטָא לְהַאי פְּסוּקָא
"הַשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ" — נָפַל מִן יְדֵיהּ, אָמַר: מֵאִיגְרָא רָם לְבִירָא
עֲמִיקָתָא. רַבִּי וְרַבִּי חֵיִיא הוּוּ שְׁקָלִי וְאֶזְלִי בְּאוֹרְחָא, כִּי מָטוּ לְקַהּוּא
מִתָּא, אָמַר: אֵיכָא צוּרְבָא מִרְבֵּנָּה קָא? נָזִיל וְנִיקְבִּיל אֶפְיָה. אָמַר:
אֵיכָא צוּרְבָא מִרְבֵּנָּה קָא, וּמְאוּר עֵינַיִם הוּא. אָמַר לְקַהּ רַבִּי חֵיִיא לְרַבִּי:
תֵּיב אַתָּה, לָא תִזְלֹז בְּנִשְׂיאוֹתָךְ. אֵיזִיל אָנָּא וְאֶקְבִּיל אֶפְיָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה חגיגה ה, ב.

149 הזדונות נעשו כזכויות

ריש לקיש: גדולה כל כך התשובה, עד שהזדונות נעשים לו כזכויות.
המאמר מסביר כיצד: המרידות על החטאים מעלה את הנשמה.

Yoma 86b יומא פ"ו ב

הערת קה"ת

יומא פו, ב.

150 ובמקום שבע"ת

"במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים". המאמר
יסביר זאת באמצעות "הצור".

Berakhot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֶבְהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֶבְהוּ: מָקוֹם שֶׁבְּעָלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין —
צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינָם עוֹמְדִין, שְׁנֵאמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב".
"לְרָחוֹק" בְּרִישָׁא, וְהַדָּר "לְקָרוֹב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָהּ: מֵאי "רָחוֹק" —
שְׁהִיָּה רָחוֹק מִדְּבַר עֲבִירָה מְעִיקָרָא. וּמֵאי "קָרוֹב" — שְׁהִיָּה קָרוֹב לְדְבַר
עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשְּׂתָא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said : The place which the penitent occupy, the perfectly righteous are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that is far off and to him that is near" — "to him that is far off [from G-d]" first, and then "to him that is near." But R. Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To him who was far off from transgression from the first ; and ... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

Sanhedrin 99a:13 סנהדרין צ"ט א:י"ג

וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים לֹא נִתְּנָבְאוּ אֶלָּא לְכַעֲלֵי תְּשׁוּבָה, אֲבָל צְדִיקִים גְּמוּרִים – "עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זִוְלָתָהּ". וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַב: מְקוֹם שֶׁבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין שָׁם – צְדִיקִים אֵינָן עוֹמְדִין שָׁם, שְׁנֶאֱמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקָרוֹב". בְּרִישָׁא רַחוּק וְהָדָר קָרוֹב. מָאִי "רַחוּק" – רַחוּק דְּמַעֲיָקְרָא. וּמָאִי "קָרוֹב" – קָרוֹב דְּמַעֲיָקְרָא וְדִהֲשָׁתָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ברכות לד, ב. סנהדרין צט, א. לקו"ש ח"ד ע' 361.

פסוקה 24

151 ושמתיך בנקרת הצור

ה' אומר למשה: "ושמתיך בנקרת הצור", בשעה שכבודו עובר. המאמר קורא את ה"צור" כצור העליון, מקורן של שלוש עשרה מידות הרחמים.

Exodus 33:22 שמות ל"ג:כ"ב

וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוֹר וְשַׁכַּתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי:

And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כב.

152 מבחי צור עליון מקור ושרש כל שרשי התהוות

הסבר זה על הצור העליון מצוטט שם, יחד עם הסבר הרמב"ם שלפיו "צור", כשהוא נאמר על הבורא, פירושו השורש וההתחלה של הכול.

הערת קה"ת

מובא בד"ה החכמה תעוז — תרס"ג ע' קיח. ושם מביא בשם הרמב"ם שמפרש צור דקאי על הבורא ית' ופי' צור הוא שורש כל דבר והתחלתו כו'.

153 הביטו אל צור חוצבתם

"הביטו אל צור חוצבתם". הפסוק מציג את ה"צור" כמקור וכמוצא.

Isaiah 51:1 ישעיהו נ"א:א'

שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מִבְּקֶשִׁי ה' הַבִּיטוּ אֶל־צוֹר הַצִּבְתֶּם וְאֶל־מַקְבַּת בּוֹר נִקְרְתֶּם:

Hearken to Me, ye that follow after righteousness, Ye that seek the L-RD; Look unto the rock whence ye were hewn, And to the hole of the pit whence ye were digged

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נא, א.

154 ונקי צור כמו למשל צור החלמיש

משל צור החלמיש מצוטט שם.

הערת קה"ת

מובא ביהל אור ע' תקנח.

פסוקה 25

155 כחן של בע"ת שמגיעים עד בחי הצור

הצמח צדק דן שם במצוות התשובה ובכוחה.

הערת קה"ת

ראה דרמ"צ מצות וידוי תשובה. וראה לקו"ש ח"ז ע' 25 שציין לתו"א ק, ב בפורים ע"י המס"ג הגיעו לעצמות א"ס ב"ה שלמעלה משם הוי', ע"ש.

156 ר' אליעזר בן דורדיא שבכה

התלמוד מספר על אלעזר בן דורדיא, שחזר בתשובה בבכי עד שיצאה נשמתו, ובת קול הכריזה שהוא מזומן לחיי העולם הבא. המאמר מציג אותו כמי שהגיע אל הסלע.

Avodah Zarah 17a:12 עבודה זרה י"ז א:י"ב

וּמַעֲבִירָה לֹא? וְהַתְּנִיָּא: אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹרְדִּיא, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ זִוְנָה אַחַת בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיָּהּ. פֶּעַם אַחַת שָׁמַע שֵׁשׁ זִוְנָה אַחַת בְּכַרְפֵּי הַיָּם, וְהִיָּתָה נוֹטֶלֶת כִּסֵּי דִּינָרִין בְּשַׁכְרָה. נָטַל כִּיס דִּינָרִין וְהִלָּךְ וְעָבַר עָלֶיָּה שְׂבָעָה נְהֻרוֹת. בְּשַׁעַת הַרְגֵּל דְּכָר הִפִּיחָהּ, אָמְרָה: כָּשֶׁם שֶׁהִפִּיחָה זֹאת אֵינָה חוֹזֶרֶת לְמִקְוָמָהּ, כִּי אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹרְדִּיא אֵינוֹ מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בְּתִשְׁבּוּכָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז יז, א.

157 הנה מקום אתי

"הנה מקום אתי", וניצבת על הצור". המאמר מפרש זאת כמדורגה שלמעלה מן הזמן והמקום.

Exodus 33:21 שמות ל"ג:כ"א

וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוֹר:

And the L-RD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כא.

פסוקה 26

158 מזומן לחיי עוה"ב

יצאה בת קול: "רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא". המאמר מסביר מדוע.

Avodah Zarah 17a:15 עבודה זרה י"ז א:ט"ו

אָמַר: אֵינוֹ הַדְּבָר תְּלִוִי אֶלָּא בִּי. הִנֵּינִי רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרַכְיָו וְגַעָה בְּכִכְיָהּ עַד שִׁצִּיתָהּ נִשְׁמָתוֹ. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹרְדִּיא מְזֻמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא! [וְהָאֵל הָכָא בְּעִבְרִית הוּא וּמִית], הֵתֵם נָמִי, בֵּין דְּאֲבִיק בַּהּ טוֹבָא, כְּמִינוּת דְּמָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

159 הצדיקים שנהנין מזיו

בעולם הבא "הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה".
המאמר עוסק בזיו התורה והעבודה שלהם.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א"י"ב

מְרַגְלָא בְּפֻמְיָהּ דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הָהָא הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ
לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מְשָׂא וּמִתָּן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא
שְׁנָאָה וְלֹא תַּחְרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים
מִזְיוֹ הַשְּׁכִינָה, שְׁנַאֲמַר: "וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the
world to come. In the world to come there is neither eating
nor drinking; no procreation of children or business trans-
actions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit
enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre
of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did
.eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות יז, א.

פסקה 27

160 השיבנו ה' אליך

"השיבנו אליך, ה', ונשובה; חדש ימינו כקדם." המאמר מפרש זאת כבקשה
שההתעוררות מצד ה' תבוא תחילה.

Lamentations 5:21 איכה ה':כ"א

הַשִּׁיבֵנו הָאֵלֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

Turn Thou us unto Thee, O L-RD, and we shall be turned;
.Renew our days as of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ה, כא.

161 כי חפץ חסד הוא

"כי חפץ חסד הוא." הפסוק מתאר את הבריאה הראשונה, שבאה מרצונו
של ה' בלבד.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עֹון וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשָׂאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־יִחַזְּקֶךָ לְעַד
אֲפֹ כִי־תַחַפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And
passeth by the transgression of the remnant of His heritage?
He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth
. in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

פסקה 28

162 חדש ימינו

"השיבנו אליך, ה', ונשובה; חדש ימינו כקדם." המאמר מפרש את "ימינו"
כאור של ה', ומבקש אור חדש.

Lamentations 5:21 איכה ה':כ"א

הַשִּׁיבֵנו הָאֵלֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

Turn Thou us unto Thee, O L-RD, and we shall be turned;
.Renew our days as of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 לא יהי לך עוד השמש

"לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם... והיה לך ה' לאור עולם". פסוק זה
מראה ש"יום" ו"אור" מציינים את אורו של ה'.

Isaiah 60:19 ישעיהו ס':י"ט

לֹא־יִהְיֶה־לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֶגַהּ הַיָּרֵחַ לֹא־יָאִיר לְךָ וְהַיְהִלְךָ
ה' לְאוֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרָתָהּ:

The sun shall be no more thy light by day, Neither for
brightness shall the moon give light unto thee; But the
L-RD shall be unto thee an everlasting light, And thy G-d thy
.glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע' ס, יט.

164 יכפר עליכם

"כי ביום הזה יכפר עליכם". כעת המאמר מסביר מדוע הפסוק אינו מצייין מי
מכפר.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse
you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

165 יכפר עליכם סתם

במאמרו של הרבי שם נדונה השאלה מדוע נאמר בפסוק "יכפר עליכם" בלי
לפרש מי הוא המכפר.

הערת קה"ת

ולא אמר מי הוא המכפר. ראה ד"ה שובה ישראל תשל"ז (סה"מ מלוקט-ד ע'
טו).

166 נושא עון ועובר על פשע

"מי אל כמורך, נושא עון ועובר על פשע". המאמר מייחס את הסליחה הזו
לעצמותו של ה', למעלה מכל העולמות.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עֹון וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשָׂאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא־יִחַזְּקֶךָ לְעַד
אֲפֹ כִי־תַחַפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And
passeth by the transgression of the remnant of His heritage?
He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth
. in mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 29

167 מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו

"מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". המאמר קורא את המילים "לפני ה'"
במשמעות של "קודם לשם הוי"ו".

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse
you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

168 תרי"ג מצות

רבי שמלאי: "תרי"ג מצוות נאמרו למשה בסיני". על מניין זה מבוסס המספר 620 שבמאמר.

Makkot 23b מכות כ"ג ב

הערת קה"ת

מכות כג, ב.

169 ז' דרבנן

ההערה מפנה לשם לדיון בשבע המצוות שתיקנו חכמים.

הערת קה"ת

לקו"ש חכ"א ע' 401.



על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); OYW (Public Domain); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/acharei/1

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק